

Одисеја и Библија

Издавач: Институт за националну историју
www.institutni.com

- ПРВИ ДЕО -

Путовање Одисеја по савету бога:

Путовање Аврама по речима Бога

У „Одисеји“ се главни јунак – **Одисеј** – описује као „**миљеник богова**“, као човек кога богови воле и коме стално помажу, јер је праведан човек. Са друге стране, и у Библији се **Аврам** исто описује као „**миљеник Бога**“, као човек кога Бог воли, помаже му, и чак издваја од свих осталих људи због његове добротe. Ови описи митског Одисеја и историјског Аврама су исти.

У „Одисеји“ се за Одисеја каже да му је **бог обећао да ће успети да се врати у своју земљу, да види своју породицу**, за којом је Одисеј туговао и жудео у туђини (*Одисеја 5:160-170*). Са друге стране, у Библији је записано да је **Бог обећао Авраму да ће имати породицу** (није имао потомство све до своје старости), **и да ће његови потомци успети да се врате у своју (Аврамову) земљу** (*Прва Мојсијева 12:1-7, 15:1*). Описи су слични.

Затим, за Одисеја се у епу каже да је **страховао да му други људи (просци његове жене) не преотму дом** док је он у туђини. С друге стране, у Библији је запис-

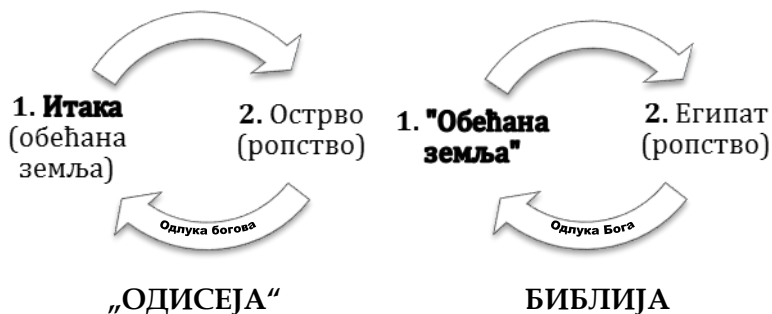
ано да је Аврам **страховао да му други људи** (просци његове жене) **не преотму дом** док је он у туђини, а **страховао је да му и један његов слуга не преотме дом и породицу**, јер до тада није имао потомка који би га наследио, те је мислио да ће га наследити и његову жену затим оженити тај слуга (*Прва Мојсијева 15:2-3*). Описи су исти.

За Одисеја се даље каже да је у почетку **сумњао у божје обећање**, да ће успети да се врати у домовину и да ће видети своју породицу, **због чега га је бог уверавао да ће се то заиста догодити** (*Одисеја 5:171-191*). А за Аврама у Библији је записано да је у почетку **бринуо да ли ће се испунити Божје обећање** о његовој породици и будућем повратку његових потомака у домовину, **због чега га је Бог уверавао да ће се то заиста и догодити** (*Прва Мојсијева 15:1-7*). Описи су потпуно исти.

У „Одисеји“ се каже како је Одисеј био **заробљен у некој далекој страниј земљи**, и да је био **роб** некакве тобожње богиње. **Из тог ропства га је ослободио бог**, и тад му **обећао да ће успети да се врати у своју земљу својој породици**, али да ће **претрпети неке невоље пре тога** (*Одисеја 5:202-214*). С друге стране, у Библији је записано да је Бог рекао Авраму да ће **његови потомци најпре бити робови у страниј земљи** (Египту), да ће их **Бог потом ослободити из ропства**, те да

ће се тек након претрпљених невоља вратити у своју „обећану земљу“ (*Прва Мојсијева 15:13-16*). И ти описи Одисеја и Аврама су исти. Није више могуће да је реч о случајном подударању описа.

Разлика је у времену, у томе што се у „Одисеји“ каже да се Одисеј вратио у своју земљу након краћег времена, док је у Библији записано да ће се потомци Аврама (а не сам Аврам) вратити у његову земљу „у четвртом нараштају“.

Поређење описа путовања из *Обећане земље* у земљу робовања, и каснији повратак у *Обећану земљу* према речима Бога – заједнички мотив епа „Одисеје“ и Библије.

И на крају, у „Одисеји“ се у вези с Одисејевим повратком у његову домовину каже да је Одисеј приносио жртве богу у знак захвалности, док је у Библији, у вези с повратком Аврамових потомака у домовину, записано како је Аврам приносио жртве Богу

у знак захвалности. Штавише, у „Одисеји“ се та Одисејева верност богу узима као један од разлога што су богови ослободили Одисеја из ропства и послали га у његову земљу (*Одисеја 1:44-67*), док је у Библији записано на више места да је **Бог ослободио из египатскога ропства потомке Аврама – јеврејски народ – због Аврамове верности Богу** (*Пета Мојсијева 7:7-8; 9:4-5*). Описи су опет потпуно исти.

Из ових поређења се јасно види да се описи митског јунака Одисеја поклапају са библијским описом историјског Аврама. Мале разлике између описа Одисеја у грчком епу и описа Аврама у Библији могу се објаснити као последица измешаности сећања на друге личности и догађаје из историје јеврејскога народа, описаних у библијским књигама. Другим речима, у митском лику Одисеја налазе се скривена сећања и на друге историјске личности поред Аврама, па зато постоје извесне разлике између њих. У каснијим, засебним поглављима показаћемо о којим другим историјским личностима је реч.

Како будемо даље упоређивали описе из „Одисеје“ са описима у библијским књигама, све ће бити очигледније да митски Одисеј представља историјског Аврама, и да цео еп „Одисеја“ описује, и тачније, препричава све библијске историјске догађаје и личности у периоду од 19. до 15. века пре Христа.

Неуспех обесних просаца Пенелопе:

Неуспех обесних просаца лепе Саре

Пре описа историјскога догађаја уништења градова Содома и Гоморе, у Библији се спомиње и жена Аврама, која се звала **Сара**, док се у „Одисеји“ описује Одисејева жена, по имену **Пенелопа**.

Ако упоредимо описе Одисејеве жене с библијским описима Аврамове жене, видећемо да нема скоро никаквих разлика, односно, видећемо да се у митском лику Одисејеве жене налази сећање на стварну, историјску личност – Аврамову жену. То ће уједно бити додатни доказ да митски Одисеј представља Аврама, па тиме, и да еп „Одисеја“ говори о Авраму и историјскоме догађају нестанка Содома и Гоморе.

У „Одисеји“ се каже овако: док је Одисеј био одсутан и заробљен на оном острву далеко од куће, **његовој жени, Пенелопи, удварао се велики број просаца, иако је Одисеј још увек био жив**. С друге стране, и у Библији је записано како су се **Аврамовој жени Сари удварали други људи** (неки египатски фараон и палестински цар), **желећи да је ожене, иако је Аврам био жив**. Описи су скоро исти.

Такође, у епу „Одисеја“ се каже да је **Пенелопа слугала просце** да ће се удати чим наводно буде испле-

ла неку тканину (плетење није никада завршила, јер је сама развезивала оно што би исплела), али, **просци су после сазнали за њену превару, па су је критиковали због тога** (*Одисеја 2:80-110*). С друге стране, у Библији је записано да је **Аврам слагао Сарине просце** да је она наводно његова сестра, а не жена (плашио се да га не убију ако каже да му је жена), али су ти **Сарини просци после сазнали за Аврамову и Сарину превару, па су га критиковали због тога** (*Прва Мојсијева 12:10-20; 20:1-18*). Описи су скоро исти.

На крају, у „Одисеји“ се каже да је **Пенелопа одбила све своје просце и да је остала верна своме мужу Одисеју**. Отуда изрека „Верна као Пенелопа“. С друге стране, у Библији је записано да **египатски фараон и палетински цар нису успели да ожене Сару, те да је она остала са својим мужем, Аврамом**. Ови описи су слични.

Ова три слична описа могу се свести на опис жене којој се удвара неколико просаца, иако јој је муж жив, и која уз помоћ неке преваре одуговлачи да им да одговор на њихову просидбу. А овакав опис уклапа се само у описе **једне, стварне историјске личности**; то је **Аврамова жена – Сара**. Пенелопа је само митски лик који представља сећање на ту Сару, односно, то је име којим су Стари Грци називали Сару; јер док се за митску Пенелопу не зна уопште кад је живела, нити је по-

зната историји као стварна личност, а и описује се као наводни потомак „богова“ и вила, за Сару се зна тачно када је живела, описана је у историјским документима као стварна личност, и записана су имена њених предака – људи, а не некаквих митолошких бића.

Постоји неколико разлика између описа Пенелопе у „Одисеји“ и описа Саре у Библији, попут разлике да је Пенелопа имала велик број просаца, а Сара само два просца, или попут разлике да је Одисеј на крају побио те просце, док Аврам није. Ипак, све те привидне разлике је лако објаснити: оне су последица измешаности сећања на друге личности и догађаје из историје јеврејског народа, описаних у библијским књигама. Другим речима, у митскоме лику Одисеја и Пенелопе, као што је речено раније, налазе се скривена сећања и на друге историјске личности поред Аврама и Саре, па зато постоје разлике између њих. У каснијим, засебним поглављима показаћемо о којим другим историјским личностима је реч.

Сећање Старих Грка на Аврамову жену Сару, ипак, није најбоље очувано у митском лику Пенелопе из епа „Одисеја“, већ у једноме другом старогрчком предању – миту о краљу Евристикону и његовој ћерки Местри. Тај мит није део епа „Одисеја“, али потвђује да је Грцима била позната библијска прича о Сари, Авраму и догађају нестанка Содома и Гоморе. У српскоме на-

роду, сећање на Аврамову жену Сару, врло слично сећању Грка у епу „Одисеја“, сачувано је у епској песми „**Ропство Јанковић Стојана**“, али се то сећање измењало са сећањем на познату личност из каснијега доба српске историје – ускока Стојана Јанковића (17. век).

Долазак Телемаха и Атине Нестору:

Долазак Бога и два анђела Авраму

У епу „Одисеји“ се каже да је Одисејев син, по имену **Телемах**, кренуо да тражи свог оца Одисеја који је био негде далеко у туђини. Телемах је кренуо на пут с „богињом“ Атином, која је била прерушена у човека, у неког „кнеза Ментора“. Заједно су отишли у град Пил, код старог краља Нестора, да се распитају за Одисеја.

Ова епизода из „Одисеје“ о доласку Телемаха и Атине код краља Нестора, описана у трећем певању „Одисеје“, идентична је библијскоме опису доласка Бога и два анђела код Аврама, пред уништење Содома и Гоморе, како је то записано у Првој Мојсијевој књизи. Ево поређења та два описа:

У „Одисеји“ се каже да су **прерушена богиња Атина и Телемах дошли код старог краља Нестора**, да се распитају за Одисеја, **који ће се обрачунати с процима своје жене Пенелопе**, односно мајке Телемаха. Са друге стране, у Библији је записано да су **Бог и два**

анђела, „прерушени у људе“, дошли код старог Аврама, спремајући се да униште Содомљане (*1. Мојсијева 18:1-33*). Ови описи су веома слични, с тим да се овде у улози Аврама налази митски краљ **Нестор**, а не Одисеј, као у претходна два случаја, док Одисејев син Телемах и „богиња“ Атина имају улогу библијског Бога и анђела који долазе код Аврама.

Затим, у „Одисеји“ се каже како се „богиња“ Атина („кнез Ментор“) помолила „богу“ **Посејдону**, коме је **принела жртве**, те **благословила децу краља Нестора**. С друге стране, у Библији се каже да су **Бог и анђели благословили Аврама и обећали му бројно потомство**, а на више места у Библији се описује да је Аврам због тога **приносио жртве Богу**. Ови описи су такође слични, а нарочито ако се узме у обзир чињеница да се „бог“ Посејдон у грчкој митологији увек помиње у вези са **не-грчким народима**, попут јеврејског народа од којег потиче ова прича о Авраму.

Даље се у „Одисеји“ каже да је **Нестор** **лепо примио и угостио Телемаха и „богињу“ Атину**, док се и у Библији каже да је **Аврам** **лепо примио и угостио Бога и два анђела**. Описи су идентични. Штавише, каже се у „Одисеји“ да је **Несторов син** (Пизистрат) **потрчао у сусрет Телемаху и Атини да их дочека**, исто као што је у Библији записано да је **Аврам** **потрчао у сусрет Богу и двојници анђела да их дочека**. (Овај Пизи-

страт, син Нестора, очито представља „митски дупликат“ Нестора.)

У епу „Одисеји“ даље пише да **Телемах није веровао да ће преко краља Нестора успети да нађе свог оца, Одисеја, као што му је рекао бог да ће наћи, те није веровао да му у томе може помоћи бог, све док га у то није уверила „богиња“ Атина.** Са друге стране, у Библији је записано да **Аврам и Сара нису веровали да могу имати децу (јер су били стари), што им је тада обећао Бог, и нису веровали да им може помоћи, све док их Бог није у то уверио.** Ова два описа су слична.

Да то није случајност, говори податак да се у „Одисеји“ користи **исти начин изражавања** као у Библији, и то баш у вези са „богињом“ Атином која уверава Телемаха да ће се испунити божје обећање, то јест у вези с Богом који уверава Аврама и Сару да ће се испунити Његово обећање:

У Библији је записано како је **Бог рекао Авраму и Сари да ће имати потомство, и да свом будућем сину дају име *Исак* (прев. „Смешко“), јер се Сара смејала** када је чула обећање од Бога да ће имати децу. Са друге стране, у грчком епу „Одисеја“ се користи слична игра речи, када се каже да је „богиња“ Атина **увевала Одисејевог сина Телемаха да ће наћи Одисеја:** У истој реченици се помиње име „Теле-мах“ и гр-

чка реч „теле-тон“ („Телемах“ значи „Онај који се бори из далека“, а реч „телетон“ значи „из далека“ (*Одисеја* 3:230-231); упоредити с библијским „Смешко“ и „смех“, односно, са јеврејским „Исак“ и „јасак“).

У епу „Одисеји“ се користе чак и потпуно исти изрази као у Библији: У „Одисеји се каже да је „богиња“ Атина рекла Телемаху овако, док га је уверавала да ће се испунити божје обећање:

Телемаху („Ти који се бориш **из далека**“), шта говориш то? **Богу је лако помоћи** и човеку из далека („телетон“).

Слична игра речи и изрази се налазе и у библијскоме опису Бога који уверава Аврама и Сару да ће се испунити Његово обећање (*Прва Мојсијева* 18:13-14):

Зашто се Сара **насмејала** („јасак“) и рекла: 'Зар ћу заиста родити сина („Смешка“; **Исака**) сад кад сам остарила?' **Па зар је Господу ишта немогуће?**

Лако се запажа да је израз из епа „Одисеје“ – „**Богу је лако помоћи људима**“ – идентичан библијском изразу „**Зар је Господу ишта немогуће?**“, а у вези са игром речи у имену Одисејевог сина, Телемаха, односно, Аврамовог сина, Исака, и обећањем Бога. Може се ре-

ћи, зато, да се у митском лику **Телемаха** налази и делимично сећање на историјског **Аврама** и његовог сина **Исака**, сем сећања на једног од двојице анђела који су дошли код Аврама.

Уопште, овакве игре речи, карактеристичне за јеврејски језик и Библију, врло су присутне и у грчком епу „Одисеја“. Мада игре речи постоје и у многим другим старим историјским и књижевним делима, ипак, у погледу „Одисеје“ и Библије, тешко да може бити по среди случајно подударење, с обзиром на природу и бројност међусобних сличности.

Стари Грци су сачували сећање на поменути библијски догађај и кроз друге митове и легенде, а не само кроз еп „Одисеја“. На пример, сем ове епизоде из „Одисеје“ – о доласку Телемаха и „богиње“ Атине код краља Нестора, с библијским описом Аврама и настанка имена његовог сина Исака, идентичан је и **старогрчки мит о Хиреју и настанку имена његовог сина Ориона**. Још у 18. веку, француски научник М. Фурмон доказао је да је ту легенду Грцима пренео народ који је у Грчку дошао са подручја **Израела и околних земаља**. То додатно показује да је Старим Грцима била позната библијска прича о Авраму и догађајима везаним за уништење Содоме и Гоморе, односно, додатно указује на библијско (јеврејско) порекло грчког епа „Одисеје“.

И коначно, у „Одисеји“ се каже како су **Телемах и Атина** потом **отишли од Нестора** да даље **траже Одисеја, који ће када се врати уништити све неморалне просце његове жене.** (Ти просци се описују као пијанице, коцкари, лопови и развратници.) С друге стране, у Библији је записано да су **Бог и два анђела** потом **отишли од Аврама, и онда уништили све неморалне Содомљане** и становнике околних градова. Описи су опет веома слични.

Митски лик краља Нестора исто је веома сличан са библијским описом **Аврама**, којег Нестор представља у „Одисеји“: Митски краљ Нестор се описује као **мудар, побожан и стар владар**, што се одлично уклапа са библијским описом Аврама као **мудрог, побожног пастира** (не дословно владара). Нестор се назива у „Одисеји“ и **„пастир/вођа народа“**, исто као Аврам, док само име Аврама значи **„отац народа“**. Затим, најчешћи епитет за Нестора у „Одисеји“ јесте **„стар(ац)“**, док се за Аврама у библијском тексту каже да је тад имао **преко 90 година**. На крају, и за митског Нестора и за историјског Аврама је записано да су имали **бројно потомство**.

Истоветност Нестора и Аврама се огледа и у пореклу Нестора: Према грчкој митологији, Нестор се наводи као потомак „бога“ Посејдона, „богиње“ Тиро и разних других богова и митских хероја који су **негрчког**,

семитског порекла, што указује и на семитско (јеврејско) порекло митског лика Нестора. У поглављима која следе видећемо да исто важи и за скоро све остале ликове из „Одисеје“.

Долазак Телемаха и Атине Менелају: Долазак прерушена два анђела Лоту

Ако упоредимо следећу епизоду из Хомерове „Одисеје“ са библијским описом једног историјског догађаја који је претходио Божијем уништењу Содома и Гоморе, видећемо да нема скоро никаквих разлика, односно, видећемо да грчки еп „Одисеја“ препричава библијски запис о том стварном догађају.

У „Одисеји“ се каже да су Телемах и Атина, након посете краљу Нестору, отишли у град Спарту, код краља Менелаја, да и њега питају за Одисеја. Ова епизода из „Одисеје“ је заправо скоро иста као претходна епизода о доласку Телемаха и Атине код Нестора, са једином разликом што се уместо Нестора помиње **Менелаж**. Сви остали описи су скоро исти.

Са друге стране, у Библији је записано да су анђели након посете Авраму отишли у град Содом, код Аврамовог рођака Лота. Тај догађај је скоро исти као и претходни догађај доласка Бога и два анђела код Аврама,

са једином разликом што се уместо Аврама ради о Лоту. Сви остали описи су скоро исти.

Другим речима, као што је „Одисејин“ опис доласка „богиње“ Атине и Телемаха код старог краља Нестора исти као и библијски опис доласка Бога и два анђела код старог Аврама, тако је и „Одисејин“ опис доласка Атине и Телемаха код краља Менелаја исти као и библијски опис доласка два анђела код Лота.

„ОДИСЕЈА“	БИБЛИЈА
Долазак „богиње“ Атине и Телемаха код Нестора (3. певање)	Долазак Бога и два анђела код Аврама (Прва Мојсијева 18:1-21)
Долазак „богиње“ Атине и Телемаха код Менелаја (4. певање)	Долазак анђела код Лота (Прва Мојсијева 19:1-29)

Разлика је у томе што је у „Одисеји“ сећање на ове догађаје мало измешано и искварено, па се зато догађај доласка анђела код Лота описује делимично и у првом и другом певању „Одисеје“, осим тога што се описује у четвртом певању (долазак Атине и Телемаха код Менелаја).

У првом певању „Одисеје“ се описује долазак „богиње“ Атине, прерушене у човека (кнеза Ментора), код Телемаха, који не зна да је то „богиња“. С друге

стране, у Библији се описује долазак два анђела, **прушених у људе, код Лота, који не зна да су то анђели.** Описи су исти. Из њих се види да митски лик Телемаха представља историјског Лота, а митски лик богиње Атине – (два) анђела који долази код Лота.

Затим, у „Одисеји“ се каже да је **Телемах лепо примио и угостио „богињу“ Атину, и да је он био једини који јој се обратио као странцу.** С друге стране, у Библији је записано да је **Лот лепо примио и угостио два анђела, и да је он био једини који им се обратио као странцима у граду.** И ови описи су исти.

У „Одисеји“ се даље каже како је „богиња“ **Атина саветовала Телемаха да напусти град, те да са њом оде да траже Одисеја, уверавајући га да ће се Одисеј ускоро вратити и побити просце Пенелопе, његове мајке, а Одисејеве жене.** Са друге стране, у Библији је записано да су **анђели рекли Лоту да напусти град (Содом) и да крене с њима, уверавајући га да ће Бог ускоро уништити све Содомљане.** Описи су опет потпуно исти.

У „Одисеји“ се онда каже да су **неморални просци питали Телемаха ко је тај странац („кнез Ментор“; Атина), и „да је тако брзо отишао да није ни допустио да га познамо“.** С друге стране, у Библији је записано да су и **неморални Содомљани питали Лота ко**

су његови гости (анђели), и рекли му „Изведи их да их познамо“ (*Прва Мојсијева 19:5*). Описи су исти.

Мада је у „Одисеји“ реч о упознавању, а у Библији се реч „познати“ користи у значењу „лећи (са неким)“, ипак се и у „Одисеји“, одмах пре тога, за мајку Телемаха, Пенелопу, каже да су просци „дигли галаму, желећи да легну са њом“. **Кад је Телемах то увидео, покушао је да им одврати пажњу** (*Одисеја 1:365-375*). Са друге стране, у Библији је записано да је Лот, када је увидео да Содомљани траже да „познају“ његове госте, покушао да им одврати пажњу (*Прва Мојсијева 19:7-9*). Описи су скоро исти.

Овде није крај сличностима између епа „Одисеје“ и древних записа јеврејских историчара. У „Одисеји“ се још каже да је Атина рекла Телемаху да позове просце да напусте његов дом (да се спасу, пре него што дође Одисеј да их убије), али да га они нису слушали, већ су га исмевали. Са друге стране, у Библији се каже да је анђеоло рекао Лоту да позове и остале људе да са њим напусте Содом (да би се спасли, пре него што Бог уништи Содом), али да га они нису слушали, већ су га исмевали (*Прва Мојсијева 19:12-14*). Ти описи су исти.

И на крају, следећи детаљ дефинитивно доказује да је ова епизода из грчког епа „Одисеје“ директно преузета из Библије: у „Одисеји“ се каже како је „богиња“

Атина, да би избавила Телемаха, „успавала просце, тако да су испустили чаше из руку, и тетурајући се кренули кућама“ (Одисеја 2:394-396). Са друге стране, у библијском тексту је записано да су она два **анђела, да би избавила Лота из Содома, „ударила слепилом“ Содомљане, „тако да су се узалуд мучили да нађу улаз“ (Прва Мојсијева 19:10-12).** Описи су потпуно исти, толико да се користе идентични изрази.

Поређења свих ових описа до сада јасно указују да Хомеров еп „Одисеја“ препричава историјске догађаје записане у књигама Библије, док ово последње поређење одриче сваку могућност случајног подударанја. А ни ту није крај. Опис бекства Лота из Содома, и уништења Содомљана, наставља се у четвртом певању „Одисеје“, у епизоди о доласку Телемаха и Атине код краља Менелаја, као што је раније напоменуто.

У „Одисеји“ се даље каже како је „**богиња“ Атина одвела Телемаха у град Спарту, код краља Менелаја (4. певање), тобож да би се распитали за Одисеја (Одисеја 1:284-285), а у ствари, да би га заштитила од просаца који су хтели да га убију, како се открива у последњим певањима „Одисеје“.** Са друге стране, у Библији је записано да су два **анђела одвела Лота из Содома у град Сигор, да би га заштитили од Содомљана који су хтели да га убију, и од уништења Содома.** Описи су скоро исти.

У наставку четвртога певања „Одисеје“ – о доласку Атине и Телемаха код Менелаја – следи исти опис као у првом певању, о доласку Атине код Телемаха, односно, исти као библијски опис доласка анђела код Лота. Значи, опис спасавања Лота (**Телемаха**) из првога певања „Одисеје“ се понавља, тачније, наставља у четврт-ом певању.

На основу тих описа се види да у првом и четврт-ом певању „Одисеје“, у епизоди о доласку код краља Менелаја у Спарту, митски лик **Телемаха**, дакле, представља историјског **Лота**, док „богиња“ **Атина** (и у првом и у четврт-ом певању) и краљ **Менелај** (у четвртоме певању) представљају **анђеле** који штите Лота, без обзира што у претходној, сличној епизоди, у трећем певању, о доласку код краља Нестора, Телемах **нема** улогу Лота, већ заједно са Атином представља Бога и анђеле који долазе код Аврама.

„ОДИСЕЈА“	БИБЛИЈА	ЛИКОВИ
Долазак „богиње“ Атине код Телемаха (1-2. певање)	Долазак анђела код Лота (1. Мојсијева 19:1-14)	Атина = анђео Телемах = Лот
Долазак „богиње“ Атине и Телемаха код Нестора (3. певање)	Долазак Бога и два анђела код Аврама (1. Мојсијева 18:1-21)	Атина = анђео Телемах = анђео Нестор = Аврам

Долазак „богиње“ Атине и Телемаха код Менелаја; Атина и Менелај га штите (4. певање)	Долазак анђела код Лота; анђели га штите (1. Мојсијева 19:15-29)	Атина = анђео Менелај = анђео Телемах = Лот
--	--	--

Разлика је у редоследу догађаја, у томе што је догађај спасавања Лота описан у „Одисеји“ у два дела, у 1-2. певању и у 4. певању, као и у томе што Телемах представља једну историјску личност у тим певањима, а другу личност у 3. певању.

Поред свих наведених сличности, постоји и још један опис **Телемаха** у „Одисеји“ који је исти као и библијски опис **Лота**, кога Телемах представља у 1, 2. и 4. певању „Одисеје“: Телемах се описује као **неко ко није смео да се супротстави обесним просцима Пенелопе**, што се одлично уклапа у библијски опис Лота који **није смео да се супротстави Содомљанима**. За Телемаха се у „Одисеји“ често користи израз „**нејаки**“ и „**нејуначан**“, све до пред сами крај епа. Могуће је да и име „Телемах“, у преводу „Онај ко се бори из далека“, или „**Онај који избегава борбу**“, потиче од библијског описа Лота као нератоборног, нејуначног човека.

А да митски краљ Менелај који штити Телемаха заиста представља анђела који штити Лота, додатно говори порекло самог имена „**Менелај**“: То име, у преводу са грчкога језика, значи „**Онај који спречава/одгу-**

рава народ (да продре/уђе негде)“, од грчких речи *meno* – „спречити, одгуравати, сузбити“ и *laos* – „народ“, што се добро уклапа с библијским описом **анђела који је спречио Содомљане да уђу у Лотову кућу**.

И коначно, осим у епу „Одисеји“, сећање на Лота и овај догађај који је претходио уништењу Содома и Гоморе, сачувано је и кроз друге старогрчке митове и легенде, попут **легенде о уништењу града Кеје**, или попут **мита о Филемону и Баукиди**, о којем је писао римски песник Овидије (1. век), у своме делу „Метаморфозе“. То додатно говори да су Стари Грци били упознати и са тим и са другим догађајима описаним у библијским књигама.

За крај овог поглавља можемо споменути да је сећање на тај догађај, слично сећању сачуваном кроз грчки еп „Одисеја“, и друге грчке митове и легенде, опстало и у **српскоме народу**: То сећање се сачувало кроз народне приче и легенде, попут **легенде о Светом Сави** („**светац прерушен у просјака**“), и кроз стари српски народни обичај такозваног „теофанијског гостопримства“, и изумрли пагански обичај гостинске обљубе (**гост је сматран „светим“ или „анђелом/Богом прерушеног у човека**“). Такав обичај је постојао и у других народа, што значи да су и они знали за тај необични и очито надалеко познати догађај из историје јеврејског народа.

Боравак Менелаја и Хелене у Египту:

Боравак Аврама и лепе Саре у Египту

Поред тога што се у једном митском лику могу налазити измешана сећања на више различитих историјских личности, попут Телемаха, могуће је и да се у више митских ликова налази сећање на једну те исту историјску личност. Тако на пример, осим Одисеја и Пенелопе, постоје још два митска лика у „Одисеји“ који представљају историјског Аврама и Сару; то су споменути спартански краљ **Менелај** – предводник свих Грка у Тројанском рату, и његова жена – „лепа **Хелена**“, за коју се каже да је наводно изазвала Тројански рат.

Тај Менелај и Хелена, у једној епизоди епа „Одисеје“, представљају Аврама и Сару уместо Одисеја и Пенелопе. Стога, описи Менелаја и Хелене су скоро исти као описи Одисеја и Пенелопе, а тиме, и као описи Саре и Аврама. То се лако увиђа поређењем тих описа:

У грчким митовима се за Хелену каже да јој се удварао велик број просаца, и да се на крају није удала ни за једног од њих, већ за краља Менелаја који није био међу тим просцима. То је слично опису Пенелопе, односно, Саре, којој се такође удварало више просаца, а она се није удала ни за једног од њих. Ти описи су веома слични.

Затим, у грчким митовима се за Хеленинога оца каже да се **плашио просаца**, па да зато није могао да каже за кога Хелена треба да се уда, јер није хтео ниједном да се замери. Са друге стране, и у Библији је записано да се Сарин муж (а не отац) – Аврам – исто **плашио просаца**, јер је мислио да ће га убити због лепоте његове жене Саре. Описи су слични.

У грчким митовима о удаји Хелене за Менелаја даље се каже да је и Одисеј био један од просаца Хелене, (али се није оженио њоме, већ Пенелопом), који је **о-мислио начин (превару?) којом би отац Хелене могао да донесе одлуку о томе за кога ће се Хелена удати**. Такав опис наликује опису Пенелопине преваре у епу „Одисеја“ (у вези с незавршеним плетењем), као и библијском опису Аврамове и **Сарине преваре** према њеним просцима. И ти описи су слични.

На крају, ако и ови описи нису исти, већ само слични, податак да се ова краљица Хелена у грчким митовима наводи као **сестра Пенелопе**, представља додатни показатељ да се оба та митска лика односе на исту историјску личност. Они су тзв. „митски дупликат“ сећања на Аврамову жену – **Сару**.

Ипак, оно што доказује истоветност митског краља Менелаја и Хелене са историјским **Аврамом** и **Саром** јесте поменута епизода из „Одисеје“ која говори о Ме-

нелају, у 4. певању епа, када су Атина и Телемах дошли код њега у град Спарту.

У „Одисеји“ се каже да кад су Атина и Телемах дошли код Менелаја да га питају за Одисеја, Менелај им је рекао где се Одисеј можда налази, и испричао им је шта се све догађало након Тројанског рата. Менелај се присећа како је завршио у **Египту након рата, и како је тамо нашао своју жену Хелену** (*Одисеј 4:306-569*). С друге стране, и у Библији је записано да су **Аврам и Сара, након рата, једно време били у Египту**, кад је тамошњи египатски владар (фараон) покушао да оже ни Сару (*Прва Мојсијева 12:14-16*). Описи наликују.

Даље се у епу „Одисеји“ каже да је Менелај причао Атини и Телемаху како га је у **Египту снашла велика глад, али да им је на крају помогао један египатски „бог“** (Протеј), ког старогрчки историчар Херодот (5. век пре Христа) назива египатским фараоном. С друге стране, и у Библији је записано како су **Аврам и Сара дошли у Египат због велике глади која је настала у њиховој земљи, али да им је Бог помогао да је преживе**. Описи су слични.

Споменути историчар Херодот је записао да је песник Хомер – аутор епа „Одисеје“ – намерно изоставио поједине детаље из приче о Менелају и Хелени у Египту, па нам зато Херодот преноси те детаље. Он је записао да је **Менелај био срдечно дочекан у Египту од**

стране египатског фараона (којег Херодот поистовећује с „богом“ Протејом), **али је грубо и непријатељски отп्राћен из Египта** (јер је децу Египћана жртвовао својим „боговима“; *Историја 3:112-120*). Са друге стране, у Библији је записано како је **Аврам био лепо дочекан од стране египатског фараона, али је грубо отп्राћен када је отишао** (након што фараон није успео да ожени Аврамову жену Сару). Описи су слични.

Ако се ови описи Менелаја и Хелене из епа „Одисеје“ гледају одвојено један од другог, онда се не увиђа истоветност с библијским описима Авраме и Саре; али ако се опис боравка Менелаја у Египту, и опис Хелене као сестре Пенелопе, гледају заједно као једна целина, увиђа се довољно велика сличност с библијским описима, па се та два митска лика могу поистоветити с Аврамом и Саром.

И хронологија догађаја се поклапа: У „Одисеји“ се о догађају боравка Менелаја и Хелене у Египту приповеда као о догађају који је претходио догађају доласка „богиње“ Атине и Телемаха код Менелаја – исто као и у Библији што се описује боравак Аврама и Саре у Египту као догађај који је мало претходио догађају доласка Бога и анђела код Лота. Разлика је у томе што Менелај у овој епизоди „Одисеје“ представља две различите историјске личности: **анђела** који долази код Лота и **Аврама** који долази у Египат, с тим да ту улогу Ав-

рама Менелај има у догађају о којем, дакле, прича као да се догодио у недавној прошлости.

На крају, постоји још једна епизода из „Одисеје“ из следећег, 5. певања, која подсећа на библијски опис једног догађаја што је претходио нестанку Содома и Гоморе. У ствари, то је догађај који је претходио свим до сад описаним догађајима у вези с нестанком Содома и Гоморе: Реч је о рату између Аврамове дружине и разних царева, који су заробили Аврамовог рођака Лота и друге становнике града Содома. У Библији је записано да је Аврам победио те царева и ослободио Лота и Содомљане из ропства (*Прва Мојсијева 14:1-21*).

Епизода из 5. певања „Одисеје“ која подсећа на библијски опис овог догађаја говори о ропству Одисеја у туђини, на острву неке „богиње“, и његовом страдању на мору када је кренуо бродом кући са тог острва. Ову епизоду је један проучавалац епа „Одисеје“ поистовестио са библијским описом страдања Лота у рату, његовог ропства, и потоњег ослобођења, при чему би Одисеј представљао и **Аврама** и његовог рођака **Лота**.

Међутим, ако то и јесте тачно, сећање на овај историјски догађај описан у Библији није добро сачувано у „Одисеји“, па га зато овде нећемо наводити и упоређивати с описом Одисеја из 5. певања епа. Са друге стране, чак и да није тачно, то јест, и да не постоји веза између те епизоде епа и библијскога описа Аврама и Ло-

та, то и даље не мења чињеницу да је еп „Одисеја“ настао на основу библијских записа, односно, да описује историјске догађаје из Библије.

Одисеј убија неморалне и зле просце: Бог уништава неморалне Содомљане

Последња епизода из „Одисеје“, о повратку Одисеја из туђине и обрачуну са просцима његове жене, јесте последњи опис библијског догађаја уништења Содома и Гоморе. У тој епизоди се описује само Божје уништење Содомљана.

Мада је ова епизода описана тек у последњим певањима „Одисеје“, она се ипак хронолошки наставља на епизоду из четвртог певања – о доласку Атине и Телемаха код спартанског краља Меналаја. Између тог четвртога и ових последњих певања „Одисеје“, описују се Одисејеве авантуре, које су се у епу догодиле **пре и за време** дешавања из прва четири певања, а које се исто односе на догађаје из јеврејске (библијске) историје. О њима ће бити речи након овог поглавља.

Хронолошки гледано, након четвртога певања „Одисеје“, то јест након што је „богиња“ Атина довела Телемаха у Спарту код краља Менелаја, Одисеј се коначно враћа кући након дугог лутања по туђини, да се обрачуна са обесним просцима своје жене, Пенелопе. То

је описано у последњим певањима „Одисеје“. Тачније, ова последња певања обухватају целу другу половину епа, од 13. до 24. певања „Одисеје“.

Ако се упореди тај опис из „Одисеје“ с библијским описом уништења Содома и Гоморе, и догађајима који су му претходили, видеће се да нема много разлика између њих, односно, видеће се да „Одисеја“ описује тај историјски догађај из Библије. Ево поређења:

У Хомеровом епу се каже да је **Одисеј дошао кући намерно прерушен у просјака**, да га просци не препознају. Прво је наишао на Еумеја, свога слугу који га није препознао. **Скроман и побожан Еумеј га је лепо примио у (његову) кућу и угостио**. Овај опис је заправо исти као и опис Телемаха који је угостио „богињу“ Атину, прерушену у човека (из првога певања „Одисеје“), односно, исти као библијски опис **скромног и побожног Лота, који је примио и угостио анђеле, прерушене у људе**. Стога, може се рећи да се у последњим певањима „Одисеје“ опет описује и долазак анђела код Лота, па и код Аврама, пред сâмо уништење Содома и Гоморе.

У „Одисеји“ се даље каже да **Одисеј после открива Еумеју свој идентитет, и обавештава га да ће ускоро побити све зле просце**. Овај опис, из последњих певања „Одисеје“, опет је исти као опис „богиње“ Атине из првога певања, која каже Телемаху да ће се Од-

исеј вратити ускоро и обрачунати са просцима, односно исти као и библијски опис **анђела који су открили свој идентитет Лоту, и рекли му да ће Бог уништити зле Содомљане**. Такође, тај опис је сличан и са библијским описом **Бога и анђела који су рекли Авраму да ће ускоро уништити Содомљане**.

У епу се онда описује како **прерушен Одисеј пролази међу просцима Пенелопе и тражи од сваког да му удели хлеба** (то су му Атина и Телемах, који је тада стигао из Спарте, рекли да учини), на тај начин проверавајући да ли има добрих људи међу њима, односно, **пружајући им шансу да се спасу, али га нико од просаца није слушао**.

Овај опис је исто сличан опису из првог певања епа „Одисеје“, када Телемах, исто на наговор Атине, пита просце да напусте његову кућу, на тај начин проверавајући да ли има добрих људи међу њима, односно пружајући им шансу да се спасу; ипак, нико га од просаца није слушао, већ су га исмевали. А тај опис из епа, као што је показано, сличан је библијском опису **Лота, који је на наговор прерушеног анђела, позвао и друге људе да с њим напусте Содом, на тај начин им пружајући шансу да се спасу, али га они нису слушали, већ су га исмевали**. Ова три описа су веома слична.

Затим, у „Одисеји“ се каже да су **зли просци хтели да повреду прерушеног Одисеја, не знајући да је то**

Одисеј, али је „богиња“ Атина тада „бацила чини“ на њих, па их онеспособила да било шта ураде. Овај опис је опет сличан опису из првога певања „Одисеје“, када су зли просци, који нису препознали (прерушену) „богињу“ Атину, хтели да убију Телемаха, али је Атина онеспособила просце успававши их; тиме, овај опис из последњих певања епа је сличан и с библијским описом злих Содомљана који су хтели да убију Лота и (прерушене) анђеле, не знајући да су то анђели, али су их они „ударили слепилом“, и онеспособили, као што је раније речено. Подударности у тим описима су тако велике да не може бити говора о случајности.

На крају, у епу се каже да је **Одисеј убио све просце због њиховог зла и неморала**, док је у Библији записано да је **Бог уништио све Содомљане због њиховог зла и неморала**. Описи су веома слични, и на основу њих се види да Одисеј овде има улогу Бога. Заправо, у „Одисеји“ се на више места каже да су просци и други ликови из епа сумњали да је Одисеј стварно био просјак, већ да је можда управо „**прерушени Бог**“ или „**Бог у људскоме обличју**“ (*Одисеја 17:483-487*), што потврђује да митски Одисеј у овој епизоди епа представља библијског Бога који уништава Содомљане.

Разлика је у томе што у „Одисеји“ Одисеј убија просце своје жене, Пенелопе, док у Библији Бог уништава Содомљане, а не просце Аврамове жене Саре. То **не**

значи да „Одисеја“ не говори о овом библијском догађају, јер осим те мање разлике постоји превише сличности између „Одисеје“ и библијских записа; већ значи да се у митским, **Пенелопиним просцима** из „Одисеје“ крије измешано сећање на **Сарине просце** и на **Содомљане**. А то је уједно разлог што се у „Одисеји“ говори о великом броју просца Пенелопе, док се у Библији говори о само два просца Саре (велики број просца Пенелопе се односи на Содомљане).

Ни то није све. Постоји још један детаљ из „Одисеје“ који дефинитивно доказује везу са библијским описом историјског догађаја уништења Содома и Гоморе: У „Одисеји“ се каже да су Одисеј, његов син Телемах, и „богиња“ Атина, још једном пружили просцима шансу да се спасу пре него што су кренули да их униште, што подсећа на библијски опис једног догађаја који је претходио уништењу Содомљана:

Каже се у епу да је Одисејева жена Пенелопа рекла просцима да онај од њих који успе натегнути Одисејев лук, и који нико осим њега није могао да затегне, да ће се за таквог она удати, пошто је знала да ће то моћи да уради једино „просјак“ Одисеј. (Он је пре тога Пенелопи већ открио свој идентитет.) Другим речима, **Пенелопа и Одисеј (као да) су пружали још једну шансу неморалним просцима да се спасу, иако су обоје до-**

бро знали да се нико неће спасити, јер је једино Одисеј могао да затегне свој лук (*Одисеја 21:1-434*).

Са друге стране, у Библији је записано да је Аврам покушао да одврати Творца од уништења Содомљана, јер је мислио да међу њима има и добрих људи. Бог је могао одмах да уништи Содомљане, јер је знао да међу њима нема ниједног доброг човека, али је због других да виде, и због Аврама, допустио да Аврам преиспита Његове намере. Другачије речено, **Бог (као да) је пружао још једну шансу тим неморалним Содомљанима да се спасу, иако је знао се нико од њих неће спасити**, јер у Содому није било ниједног доброг човека (*Прва Мојсијева 18:22-33*). Описи су скоро исти.

Могуће је да се и у две претходно описане епизоде из „Одисеје“ – о Телемаху који пита просце да напусте његов дом, и о прерушеном Одисеју који кобајаги тражи хлеба од просаца – исто крије сећање и на овај догађај, поред сећања на Лота који позива и друге да напусте Содом са њим. У те две епизоде се исто проверава да ли има добрих људи међу просцима, пружа им се шанса да се спасу, иако су добро знали („богиња“ Атина у првом случају, а Атина, Одисеј и Телемах у другом) да међу просцима нема добрих људи и да се нико неће спасити.

У „Одисеји“, у спомињаној епизоди о Одисеју који тражи од просаца да му уделе хлеба, записано је овако (*Одисеја 21:32-45*):

Атина (...) рече Одисеју да од просаца хлеба тражи, како би проверио има ли међу њима некога ко се безакоња дражи (...) Авај, чак и да је имало таквих негде, **она не би ниједног просца пустила да смрт избегне.**

У епу се каже, дакле, да „**богиња**“ **Атина проверава да ли има добрих људи међу просцима, иако ће их иовако-ионако све уништити**, што је исто као библијски опис **Бога који уништава Содомљане, знајући да међу њима нема добрих људи, али ипак пуштајући Аврама да провери има ли таквих** (како после не би испало да је Бог уништио и невине људе).

У „Одисеји“ се помиње још један такав тест. Записано је у епу да је Одисеј једног од тих просаца упозорио да ће настрадати ако не буде отишао из куће (дата му је шанса да преживи); али, он, као и остали просци, није се обазрео на то упозорење, па је на крају страдао заједно с осталима (већ је било одређено да ће сви зли просци изгинути). И овај опис је исти као и претходни описи **пружања наводне шансе злим просцима да се**

спасу, односно, исти као библијски опис **пружања наводне шансе злим Содомљанима да се спасу**.

У Хомеровом епу, дакле, говори се о више тестова или шанси које су дате просцима. То **није** пуко понављање исте епизоде, већ то потиче из библијског описа Аврама који је више пута питао Творца да ли ће уништити зле Содомљане ако се међу њима нађе добар човек (сваки пут смањујући број потенцијалних праведника). То значи да су Бог и Аврам, условно речено, **Содомљанима дали више шанси да се спасу**, исто као у „Одисеји“ што су „богиња“ Атина и Одисеј **просцима дали више** (наводних) **шанси да се спасу**. У оба случаја, након те „провере“, описује се уништење неморалних људи (просаца, односно, Содомљана). Сви ти описи су идентични, до најситнијих детаља. У табели испод је сумирано све до сада речено:

„ОДИСЕЈА“	БИБЛИЈА	Ликови
Долазак „богиње“ Атине код Телемаха (1-2. пeвање)	Долазак анђела код Лота (1. Мојсијева 19:1-14)	Атина = анђео Телемах = Лот
Долазак „богиње“ Атине и Телемаха код Нестора (3. пeвање)	Долазак Бога и два анђела код Аврама (1. Мојсијева 18:1-21)	Атина = анђео Телемах = анђео Нестор = Аврам

Долазак „богиње“ Атине и Телемаха код Менелаја; Атина и Менелај га штите (4. певање)	Долазак анђела код Лота; анђели га штите (1. Мојсијева 19:15-29)	Атина = анђео Менелај = анђео Телемах = Лот
Долазак прерушеног Одисеја код Еумеја (13-15. певање)	Долазак прерушених анђела код Лота (Прва Мојсијева 19:15-29)	Одисеј = анђео Еумеј = Лот
„Богинја“ Атина и Одисеј више пута проверавају да ли има добрих људи међу просцима (15-24. певање)	Бог и Аврам више пута проверавају да ли има добрих људи међу Содомљанима (Прва Мојсијева 19:20-30)	Атина = Бог Одисеј = Аврам Просци = становници Содома
Одисеј убија све просце његове жене Пенелопе (20-24 .певање)	Бог уништава становнике Содома и Гоморе (Прва Мојсијева 19:20-30)	Одисеј = Бог Просци = становници Содома

На прва четири певања епа „Одисеје“, у којима се описује догађај доласка Бога и анђела код Аврама и Лота, хронолошки се настављају последња певања епа, у којима се поново описује долазак анђела код Лота, и потоње уништење Содома и Гоморе. Између тога - од 6. до 13. певања епа - хронолошки су уметнути описи историјских догађаја након уништења Содома и Гоморе, што представља и једину разлику између „Одисеје“ и библијских записа јеврејских историка.

Ови описи Одисеја из последњих певања епа, и библијски описи уништења Содома и Гоморе, и догађаја који су му претходили, у научној литератури се узимају као типичан пример „теофаније“ – приче о Богу или другом духовном бићу (анђелу) који долази међу људе „прерушен“ у човека, како би испитао њихов морал. А једини стварни, историјски догађај који се уклапа у тај опис јесте догађај уништења Содома и Гоморе, описан у Библији. Сви остали примери теофаније су део митологија разних народа света, и очито представљају сећање на тај библијски догађај из јеврејске историје.

Сви ововремени историчари и митографи се слажу да је та епизода из „Одисеје“ истог порекла као и библијски опис уништења Содома и Гоморе, иако они нису ни узели у обзир све овде наведене невероватне подударности између Хомеровог епа „Одисеје“ и библијских записа. Једина разлика је у томе што ови историчари и митографи, услед одређених верских и идеолошких предрасуда, сматрају да је ту наводно реч о измишљеном, а не стварном историјском догађају.

Без обзира на то, сећање Старих Грка на овај историјски догађај описан у Библији, као и сећање на догађаје који су уследили након њега, очувано је и у многим другим грчким митовима и легендама, осим што је очувано кроз Хомеров еп „Одисеја“. Једна од таквих је и споменута **легенда о уништењу града Кеје**, док нај-

познатији грчки митови о уништењу Содома и породици Лота јесу мит о **Орфеју и његовој жени Еуридици** и мит о **краљу Кинири и његовој ћерки Смирни**. За овај други мит, старогрчки писац Антонин (живео у 2/3. веку) је писао да потиче управо из **Израела** („Феникије“), што се види и по јеврејским именима ликова из тог мита – име „**Кинира**“ од јеврејске речи „**кинор**“ (јевр. כנור), а име „**Мира**“ од речи „**мор**“ (јевр. מור).

Ово додатно говори да су Јевреји, који су дошли на Балкан у периоду 8-6. века пре Христа, пренели Старим Грцима све приче из своје историје, описане у библијским књигама, па тако, и библијски запис о Божјем уништењу Содома, Гоморе, и других градова код Мртвог мора. Између осталог, Стари Грци су сачували сећање на тај догађај и кроз свој еп „Одисеја“. А као што је већ речено, овај велики догађај из јеврејске историје је остао и у сећању других народа, па тако и Срба, што говори да је део Јевреја населио и српске земље.

- ДРУГИ ДЕО -

Пошто се у првих четири-пет певања, и у последњим певањима „Одисеје“ описује историјски догађај нестанка Содома и Гоморе, у свим преосталим певањима епа - од 6. до 13. певања - описују се други догађаји из историје јеврејског народа. У тим певањима епа се описују догађаји који су уследили након Божијег уништења Содома и Гоморе, у периоду од 19. до 15. века пре Христа; затим, описује се велики догађај Изласка Јевреја из Египта, на челу с Мојсијем (15. век пре Христа); и на крају, описују се и поједини догађаји из каснијега доба јеврејске историје.

Као што је већ речено, главна разлика између „Одисеје“ и библијских записа је у **хронологији догађаја**: сви историјски догађаји који су уследили након уништења Содома и Гоморе, у „Одисеји“ су описани као да су се догодили мало пре њега, или у скоро исто време, уместо после њега. Такође, ти историјски догађаји који су уследили након уништења Содома и Гоморе, описују се и у последњим певањима епа, поред тога што се описују од 6. до 13. певања, што значи да су описи уништења Содома и Гоморе у „Одисеји“ измешани са

описима догађаја који су уследили након тога. То ћемо и показати у поглављима која следе.

Одисеј среће Наусикају код извора: Исак/Јаков среће Ребеку код бунара

Као што је напоменуто, од 6. до 13. певања „Одисеје“ описују се историјски (библијски) догађаји који су уследили након Божјег уништења Содома и Гоморе. А један од првих таквих догађаја описаних у Библији је **сте женидба Аврамовог сина – Исака.**

Сећање на Исака, видели смо, делимично је сачувано у митскоме лику **Одисејевог сина, Телемаха**, у већ споменутој епизоди епа, о „богињи“ Атини која уверава Телемаха да ће се испунити божје обећање, односно о Богу Који уверава Аврама да ће се испунити Његово обећање о рођењу Исака. Ипак, у епизоди из 6-7. певања епа детаљније се описује историјска личност Исака – његова женидба са девојком по имену Ребека.

У 6. певању „Одисеје“ се каже како је Одисеј после одласка са далеког острва и поменутог бродолома (описаног у претходном, 5. певању), доспео у неку страну земљу, у којој је нашао спас, и где се сусрео са ћерком тамошњег краља, по имену Наусикаја. Ако упоредимо тај опис Одисеја и Наусикаје с библијским описом Исака и Ребеке, видећемо да су скоро потпуно исти, и ти-

ме, да митски лик **Одисеја** представља Аврамовог сина **Исака**, а митски лик **Наусикаје** – његову жену, **Ребеку**. Ево поређења:

У Хомеровом епу се каже да је **Одисеј** дошао у страну земљу, и да је прва особа коју је тамо срео била девојка **Наусикаја** (*Одисеја* 6:48-126). С друге стране, у Библији се каже како је један Аврамов слуга, у име **Исака**, отишао у једну страну земљу, и да је прва особа коју је тамо срео била девојка **Ребека** (*Прва Мојсијева* 24:1:21). Описи су исти.

У епу се каже да је **Одисеј** срео **Наусикају** код извора, док је заједно са другим девојкама прала веш, док је у Библији записано да је Аврамов слуга и представник **Исака** срео **Ребеку** код бунара, на који су долазиле и друге девојке. Описи су сада потпуно исти.

Након тога, у епу се каже да је **Наусикаја** понудила **Одисеју** храну, одело и преноћиште, и да је **Одисеј** потом дошао у двор код њеног оца – краља Алкиноја. Са друге стране, у Библији је записано да је **Ребека** понудила **Исаковом** представнику храну и преноћиште, и да је он потом дошао у кућу код њеног оца – Ватуила. Ни ови описи се нимало не разликују.

Затим, у епу се каже да се **Одисеј** помолио „богињи“ **Атини** пред улазак у двор оца **Наусикаје**, док је у Библији записано да се представник **Исака** помолио

Богу пред улазак у кућу оца Ребеке. Описи су веома слични.

И коначно, у епу „Одисеји“ се на почетку још каже да се **„богиња“ Атина обратила Наусикаји рекавши јој да се спреми за удају и да зато сутра изађе на извор, где ће се сусрести управо са Одисејем (Одисеја б:1-40).** Са друге стране, у Библији је записано како се **Бог обратио Исаковом оцу, Авраму, рекавши му да спреми Исака за женидбу,** а после тога је записано да се **Исаков представник (слуга којег је послао Аврам) помолио Богу да се Исакова будућа жена појави на бунару, што се и догодило.** Сличност у овим описима је упечатљива.

А ако се на те описе дода податак да у претходним певањима епа митски лик Одисеја представља Аврама – **оца Исака,** и да та певања засигурно говоре о библијским догађајима који су претходили женидби Исака, као што је раније показано, онда је очигледно да се епизода из 6-7. певања епа, о Одисеју и Наусикаји, односи на библијски опис женидбе Исака и Ребеке.

Главна разлика је у томе што се у „Одисеји“ Одисеј **није** оженио Наусикајом; међутим, разлог томе је управо то што се у митском лику Одисеја налази и сећање на Аврама, који је био ожењен са Саром („Пенелопом“ из епа). У епизоди из 6-7. певања епа, о Одисеју и Наусикаји, њих двоје се ионако описују као будући супр-

ужници, без обзира што се не каже да су то и постали, док се на самом почетку те епизоде, као што је речено, описује „богиња“ Атина која Наусикају спрема за удају, очито са Одисејем. И сам опис **Наусикаје као лепе девојке, девице која се спрема за удају**, идентичан је са библијским описом **Ребеке као лепе девојке, девице која се спрема за удају**. И у „Одисеји“ и у 1. Мојсијевој књизи се наглашава њихова лепота.

Друга, мања разлика је у томе што се у Библији описује сусрет представника Исака (Аврамовог слуге), с Ребеком, а не сам Исак, док се у „Одисеји“ описује сусрет самог младожење, Одисеја, с Наусикајом. Ипак, и ова разлика је само привидна, јер потиче отуда што се у митскоме лику Одисеје и Наусикаје налази и сећање на друге две историјске личности описане у Библији...

Одисеј среће Наусикају код извора:

Исак/Јаков среће Рахелу код бунара (2)

У Првој Мојсијевој књизи је записано да је Аврамов син Исак прошао кроз сличне животне авантуре као и његов отац Аврам. На пример, записано је да је један палестински цар покушао да ожени Исакову жену, Ребеку – исто као што је пре тога покушао да ожени Аврамову жену, Сару. Дакле, библијски су описи Аврама и његовог сина, Исака, једним делом исти. А пошто се

у митскоме лику **Одисеја** крије сећање на Аврама, као што је раније показано, то би значило да његов митски лик представља и Аврамовог сина **Исака**, а тиме и митски лик Наусикаје представља Ребеку, што је додатни показатељ да епизода о Одисеју и Наусикаји у 6-7. певању епа описује **женидбу Исака и Ребеке**.

Јеврејски историчар Мојсије (15. век пре Христа) је још записао да се и син овог Исака, који се звао **Јаков**, оженио на исти начин као и његов отац Исак: да је отишао у исту страну земљу и оженио се девојком из исте породице из које је Ребека, исто је сусревши код бунара; звала се Рахела (*Прва Мојсијева 28-29:1-29*). Дакле, библијски описи женидбе Исака са Ребеком, и његовог сина Јакова са Рахелом, једним делом су исти. А пошто се у митским ликовима Одисеја и Наусикаје крије сећање на Исака и Ребеку, као што је сад показано, то би значило да њихови митски ликови представљају и Исаковог сина **Јакова** и **Рахелу**.

Другим речима, ова епизода о Одисеју и Наусикаји истовремено описује и женидбу Исака с Ребеком и женидбу његовог сина Јакова с Рахелом, с обзиром да су библијски описи та два догађаја скоро исти, као и што су библијски описи Сариних и Ребекиних просаца скоро исти. Зато се у митскоме лику Одисеја налазе измењана сећања на **Аврама** (и његовог рођака **Лота**), његовог сина **Исака**, и Исаковог сина **Јакова**, док Одис-

ејева жена (Пенелопа и Наусикаја) представља измешана сећања на Аврамову жену **Сару**, Исакову жену **Ребеку**, и Јаковљеву жену **Рахелу**. Сећања на све ове историјске личности, дакле, „спојена“ су у само два митска лика: **Одисеја и његове жене**.

„ОДИСЕЈА“	БИБЛИЈА	ЛИКОВИ
Обесни просци покушавају да ожене Одисејеву жену Пенелопу (1-2. <i>певање</i> ; кроз целу „Одисеју“)	Обесни просци покушавају да ожене Аврамову жену Сару (1. <i>Мојсијева</i> 19:1-14)	Одисеј = Аврам Пенелопа = Сара
	Обесни просци покушавају да ожене Исакову жену Ребеку (1. <i>Мојсијева</i> 19:1-14)	Одисеј = Исак Пенелопа = Ребека
(Неостварена) женидба Одисеја и Наусикаје (6-7. <i>певање</i>)	Женидба Исака и Ребеке (1. <i>Мојсијева</i> 19:15-29)	Одисеј = Исак Наусикаја = Ребека
	Женидба Јакова и Рахеле (1. <i>Мојсијева</i> 19:15-29)	Одисеј = Јаков Наусикаја = Рахела

Четири историјска (библијска) догађаја описана у две епизоде „Одисеје“, кроз лик Одисеја, Пенелопе и Наусикаје: просидбе Аврамове и Исакове жене, и женидбе Исака и Јакова.

Ово је уједно разлог што се у „Одисеји“ описује сусрет самога младожење, Одисеја, са Наусикајом – исто као што се и у Библији описује сусрет самог младожење, Јакова, са Рахелом, за разлику од претходног, сличног библијског догађаја сусрета представника младожење, а не самог младожење, Исака, са Ребеком.

Додатни показатељ да се у лику Одисеја крије и сећање на **Јакова** јесте следећи опис из „Одисеје“: Тамо се каже да Одисеј није одмах рекао Наусикајином народу ко је он, али, након слушања песме на двору о Тројанском рату, **он се заплакао и онда Наусикаји, њеном оцу, и осталима открио свој идентитет** (*Одисеја 9:521–10:1-38*). Са друге стране, у Библији је записано како се **Јаков заплакао пред Рахелом, и затим рекао њој, њеном оцу, и осталима ко је он** (*Прва Мојсијева 29:9-14*). Описи су потпуно исти, а нарочито ако се узму у обзир и претходна поређења Одисеја и Наусикаје са Јаковом и Рахелом. Више не постоји могућност случајног подударња у описима.

На основу свих изнетих описа, сасвим је очигледно да је епизода из 6-7. певања епа „Одисеје“, о Одисеју и Наусикаји, директно преузета из Библије, и да описује историјске догађаје женидбе **Исака** и женидбе **Јакова** – два славна претка јеврејског народа. (У Библији није описана женидба Аврама са Саром, као што ни у „Одисеји“ није описана женидба Одисеја са Пенелопом.)

Одисеј преварио Полифема са вуном: Јаков преварио Исака/Исава са вуном

У следећем, 8. певању епа „Одисеје“ описује се бо-
равак Одисеја код краља Алкиноја, песме и игре на дв-
ору, итд. И онда, у 9. певању епа, описује се како Оди-
сеј прича овом Алкиноју, оцу Наусикаје, и осталима, о
својим доживљајима након Тројанског рата, а пре него
што је дошао у њихову земљу, и пре повратка кући.

Већина тих митских Одисејевих доживљаја односи
се на највећи историјски догађај описан у Библији – на
Излазак Јевреја из Египта на челу с Мојсијем, у 15. ве-
ку пре Христа. Међутим, неки од тих митских Одисеј-
евих доживљаја се односе и на раније историјске дога-
ђаје, у вези с претходно описаним историјским догађа-
јима женидбе Исака и његовог сина Јакова. А један од
првих таквих доживљаја о којем се приповеда у епу се
односи на два историјска догађаја описана у Библији у
којем су главну улогу имали управо поменути **Исак и
његови синови – Јаков и Исав.**

У том 9. певању епа „Одисеје“ се описује како Од-
исеј прича Наусикајином народу о свом доласку на не-
ко острво након Тројанског рата, на којем је живео на-
водно неки див по имену Полифем. Ако се упореди је-
дан део те приче из 9. певања епа са библијским запи-

сима о Исаку и његова два сина, видеће се да нема нарочито много разлика између њих, односно, видеће се да „Одисеја“ заиста описује библијске, историјске догађаје или догађаје из историје јеврејског народа. Ево и поређења:

У Хомеровом епу се каже да је некакав див Полифем заробио Одисеја и његову дружину. Одисеј је успео да побегне од дива који је хтео да га убије, тако што га је ослепео и побегао сакривен под овчијом вуном (*Одисеја 9:307-435*). Тај опис из „Одисеје“ можемо поредити са библијским записом, у којем се описује како је **Јаков побегао од свог брата Исава који је хтео да га убије, и касније избегао његову освету, тако што је испред себе пустио стада оваца**, која је послао као дар да га умилостиви (*Прва Мојсијева 32-33:1-16*).

Овде Одисеј има улогу Јакова, а див Полифем – улогу његовог брата, Исава. Разлог што је Исав приказан као див у епу „Одисеји“ може бити у томе што је митско биће дива у старогрчкој митологији у каснијем добу постало синоним за неког ко је зао, диваљ, нецивилизован, док је Исав у Библији описан у сличном негативном светлу. (И у митологијама других старих народа је див био синоним злих, дивљих, нецивилизованих људи, па тако и у српској митологији.) Сем тога, и див Полифем у „Одисеји“ и Исав у Библији се исто описују као сточари који поседују велика стада оваца.

Иако ови описи само мало наликују, и на први поглед као да уопште не говоре о истом догађају, детаљнији преглед тих описа показује да ова епизода „Одисеје“ говори о том историјском догађају описаном у Првој Мојсијевој књизи.

У „Одисеји“ се још каже како **ослепљени див није могао да види Одисеја, па га је рукама опипао; али пошто је опипао само овчју вуну, испод које се Одисеј крио, мислио је да то није Одисеј, па је Одисејева превара успела** (*Одисеја 9:436-559*).

Овај опис је сличан библијском опису догађаја који је претходио догађају када се Јаков спасао од Исав: У Библији је записано да **слабовиди Исак**, отац Јакова и Исав (ослепео је услед старости), **није могао да види Исака, па га је опипао рукама; али пошто је опипао овчију вуну, коју је Јаков ставио на себе, мислио је да то није Јаков, и зато је Јаковљева превара успела** (Исак је помислио да је био Јаковљев брат Исав, јер се Исав описује као маљав човек, па је због овчје вуне на Јакову, Исак помислио да је то био Исав, а не Јаков; *Прва Мојсијева 27:1-29*). У овоме случају, митски див Полифем има улогу **Исака**, а не његовог сина Исав.

Ови описи исто мало наликују, али је њихова сличност посебна по мотиву **слепог човека који бива преварен уз помоћ овчије вуне**. А то се једино уклапа у библијски опис поменутог историјског догађаја када је

Исак хтео да благослови свог сина Исава, али га је Јаков преварио, па добио очев благослов уместо Исава.

У Библији је записано да је баш због тога, и других Јаковљевих лукавстава, његов брат Исав хтео да га убије. Тад је Јаков побегао у страну земљу, у којој се оженио Рахелом. Кад је после 20 година кренуо назад кући, Јаков се уплашио од свога брата Исава који је хтео да му се освети, али као што је речено, Јаков је уз помоћ стада оваца, која је послао Исаву на дар, успео да га умилостави.

Јаковљева два лукавства – прво кад је преварио оца Исака с овчијом вуном на себи, и друго кад је надмудрио брата Исава с овцама – одговарају опису Одисејевог лукавства са овчијом вуном, односно, овцама, када је преварио дива Полифема. То значи да се у митскоме лику Одисеја, у овој епизоди епа, крије сећање на **Јакова**, а у лику Полифема – измешано сећање на Јаковљевог брата **Исава** и њиховог оца **Исака**.

Другим речима, у овој епизоди епа „Одисеје“ крије се измешано сећање на два повезана историјска догађаја из живота Јакова, описана у Библији: То су Исаково благосиљање Јакова пред његову смрт, и помирење између Јакова и његовог брата, Исава. У оба случаја се спомиње „превара“ са овчијом вуном, као и у епу „Одисеји“. Главна разлика је у томе што се у „Одисеји“ та

два догађаја, с размаком од 20 година између њих, описују као један догађај.

Затим, у „Одисеји“ се још каже да је див **Полифем питао Одисеја како се зове, на шта му је Одисеј одговорио (слагао) да се зове „Нико“, што је после направило проблем Полифему** када је тражио помоћ од других дивова. Са друге стране, у Библији је записано да је **Исак питао Јакова ко је он (јер је слеп), на шта му је Јаков одговорио (слагао) да је он Исав, што је направило проблем Исаку**, када је благословио Јакова уместо Исава. И ови описи наликују, а нарочито ако се узму у обзир заједно с претходним описом покушаја препознавања Одисеја, односно, Јакова.

Коначно, у „Одисеји“ се каже да је **Одисеј, одлазећи својим бродом са острва, на крају открио свој идентитет Полифему, због чега је после могао да настрада** (пошто је Полифем затражио од „бога“ Посејдона да казни Одисеја). Са друге стране, у Библији је записано да је **Исак на крају сазнао да га је Јаков преварио, и због те преваре је Јаков после могао да настрада** (од руке Исава). Ти описи су слични.

Штавише, као што се у „Одисеји“ каже да је **Полифем проклео Одисеја, због тога што га је преварио**, траживши од бога да га казни, тако је слично у Библији записано да је **Исак рекао за Јакова да ће га Исав казнити** („сломићеш његов јарам“) **због преваре коју**

је учинио, иако га је пре тога (грешком) благословио. И ти описи су такође слични.

Заправо, у епу „Одисеји“ се каже да је „бог“ Посејдон, коме се Полифем жалио и од којег је тражио да казни Одисеја због преваре, био отац Полифема. То се може поредити с библијским описом Исава који се након Јаковљеве преваре жалио и тражио од свога оца, Исака, да и њега благосиља као Јакова. Након тога, и у „Одисеји“, и у Библији се описује како је Одисеј/Јаков могао да настрада због те своје преваре, али се ипак на крају успео спасити уз божју/Божију помоћ. Сличност у овим описима делује упечатљиво.

„ОДИСЕЈА“ (9. певање)	БИБЛИЈА (1. Мојсијева 27, 32-33)
Одисеј нуди вино Полифему	Јаков нуди јело оцу Исаку
Одисеј лаже Полифема за свој идентитет	Јаков лаже оца Исака за свој идентитет
Одисеј се крије под овчијом вуном (међу стадом оваца), да га Полифем не би препознао	Јаков се прекрио овчијом вуном како га Исаак не би препознао
	Јаков се крије иза оваца од Исава

Ослепљени Полифем тражи Одисеја, опипавајући овце	Слепи Исак тражи Исава опипавајући овчију вуну на Јакову
Полифем хтео да убије Одисеја, али Одисеј се преваром спасао	Исав хтео да убије Јакова, али Јаков се преваром спасао
Полифем проклиње Одисеја	Исак се обраћа Исаву: <i>Сломићеш његов (Јаковљев) јарам и збацићеш га са свог врата. Исав тражи освету</i>
Полифем тражи од оца, бога Посејдона, да казни Одисеја	Исав тражи од оца, Исака, да и њега благосиља као Јакова

Невоље на путовању дружине Одисеја: Невоље на путовању породице Јакова

Сва певања до сада грчког епа „Одисеје“, дакле, редом описује све историјске догађаје из Библије, почев од путовања и доживљаја Аврама и Саре (који се описују и у последњим певањима епа), преко Исака и Ребеке, све до Исакових синова, Исава и Јакова, и Јаковљеве жене, Рахеле. Тако се и у следећим певањима „Одисеје“ наставља са описом живота и путовања Јакова и његове породице, исто онако као и у Библији.

У првом следећем певању епа – у 10. певању – описује се неколико догађаја из јеврејске историје везаних

за Јакова и његову породицу, с тим да у овоме певању епа има много више митолошких елемената и симболике, насталих као последица дугог усменог препричавања и преношења тих прича с генерације на генерацију, и услед погрешног разумевања и превода истих са јеврејског језика на грчки. Ипак, без обзира на то, и на поменуте повремене разлике у хронологији догађаја, и овде се могу препознати обриси сећања на догађаје из јеврејске (библијске) историје.

У 10. певању епа, следећи доживљај о којем Одисеј приповеда, после приче о диву Полифему, јесте долазак Одисеја и његове дружине у земљу неког „бога ветра“; затим, у земљу неких дивова; и онда у земљу „богиње“ по имену Кирка. Ако се редом упореде те митолошке приче с библијским описима доживљаја Јакова и његове породице, уочава се велика сличност између њих. О тој сличности је писао један проучавалац Хомерових епова, који је сматрао да су књиге Библије настале по угледу на њих, а не обрнуто – да су Хомерови епови настали на основу библијских књига. Ово су пређења која је изнео тај аутор:

У „Одисеји“ се каже да је Одисеј са својом дружином допловио бродом у земљу „бога ветра“ Еола, који их је лепо дочекао. Споменути аутор тај опис пореди с библијским описом Јакова који је дошао код свог рођака Лавана – оца будуће Јаковљеве жене Рахеле. То се

догодило, дакле, пре женидбе Јакова с Рахелом. Записано је да је Лаван лепо дочекао Јакова (Јаков се после оженио његовом ћерком, Рахелом; *Прва Мојсијева 29:1-20*).

Даље се каже у епу да је онај Еол наводно дао Одисеју неку „врећу с ветровима“, како би могли лакше да наставе пловидбу. Међутим, неки од Одисејевих сабораца су украли ту врећу и отворили је док су пловили, па су их зато ветрови одували назад у земљу Еола. Он их је због тога отерао из своје земље, рекавши да „нико не може помоћи онима који нису у божјој милости“ (*Одисеја 10:1-86*).

Споменути аутор пореди овај опис из „Одисеје“ са библијским описом Јакова који је после 20 година отишао од Лавана, раставши се с њим у свађи. При одласку, Рахела је украла неке статуе (идоле) „богова“ од свог оца Лавана (*Прва Мојсијева 30-31:1-55*).

Иако на први поглед нема много сличности између ових описа, њихов заједнички мотив је **љутња домаћина на госте због злоупотребе/крађе неког „божијег знамења“** („врећа с ветровима“ у првом случају, а идоли у другом случају), као и сличност у описима Одисеја и Јакова – за обојицу се у вези са овим догађајима наглашава да су мало ноћи спавали и да су били исцрпљени. И сам опис Еола који се љути што се Одисејева дружина вратила у његову земљу, наликује библиј-

ском опису Лавана који се љути што је Јаковљева породица кришом отишла из његове земље.

Такође, о вези с овим библијским описом говори и чињеница да се одмах пре ове епизоде из „Одисеје“, о Еолу, описује сусрет Одисеја и дива Полифема, за шта је показано да представља библијски опис Јакова, Исака и Исава, а који претходи управо библијском опису Јакова и Лавана. Ипак, сличност „Одисејиних“ описа с библијским описима најбоље се увиђа кад се гледа целина, па пореде и остале епизоде из 10. певања „Одисеје“ с осталим догађајима описаним у Библији, при чему се и хронологија догађаја у већој мери поклапа.

Тако се у епу „Одисеји“ надаље описује да је Одисејева дружина, након одласка из земље Еола, дошла на острво неких дивова, по имену „Лестригони“. Прво се описује извиђање земље, онда, сусрет са неком девојком из те земље, па сусрет са њеним родитељима, и напослетку, сукоб становника те земље (дивова) са Одисејевим људима, из којег су се они спасили и отпловили даље (*Одисеја 10:87-130*).

Тај опис из епа одговара библијскоме опису једног догађаја који се наставља на претходно споменути догађај сусрета Јакова и његовога таста, Лавана: У Библији је записано да се Јаков са својом породицом, после одласка из земље Лавана, вратио у своју земљу, након 20 година, где се помирио са својим братом Исавом (и

то одговара епизоди о Полифему из „Одисеје“); а онда се описује даље путовање Јаковљеве породице, у земљу једног народа по имену „Хананци“.

Прво се описује како је Дина, ћерка Јакова, извиђала земљу; онда, сусрет Дине и једног Хананца, који ју је обешчистио; и напослетку, сукоб становника те земље (Хананца) са Јаковљевим синовима, због Дине. Из тог сукоба је преживела породица Јакова, која је даље наставила путовање (*Прва Мојсијева 34-35:1-4*). Реч је о једном историјском догађају из 18/17. века пре Христа, кад су Јаковљеви синови и њихова дружина победили становнике једног хананског града и њихове вође – Емора и његовог сина Сихема, због тога што је тај Сихем обешчистио њихову сестру Дину.

Иако на први поглед, опет, нема много сличности с епизодом о Лестригонима у „Одисеји“, њихов заједнички мотив је **извиђање стране земље, после које следи опис девојке, венчаног пара, и потоњег сукоба**. Разлог што се не види велика сличност између библијских записа и ових епизода из „Одисеје“, о Лестригонима и о „богу“ Еолу, јесте због тога што се у тим епизодама крије и сећање на друге догађаје и личности описане у Библији. Углавном је реч о историјском догађају Изласка Јевреја из Египта на челу са Мојсијем, као што ћемо касније и показати.

У „Одисеји“ се даље каже да је Одисејева дружина, након одласка из земље дивова, дошла у земљу некакве „богиње“ Кирке. Животиње које су биле у њеној земљи нису никог нападале, јер их је та „богиња“ наводно опчинила. Када су се појавили Одисејеви људи, она је и њих претворила у животиње (свиње), осим Одисеја, па им је после вратила људски облик, и помогла им да наставе пут – каже се у епу (*Одисеја 10:133-574*).

Помињани проучавалац Хомерових епова је ту епизоду о „богињи“ Кирки поредио са библијским описом једног догађаја који се наставља на претходни догађај сукоба између Јаковљеве породице и Хананаца: У Библији је записано да је Јаков критиковао своје синове због тога што су побили Хананце, плашећи се да ће их сада напасти Хананци из других градова. Међутим, каже се да је те „градове обузео страх од Бога“, па нису смели да их нападну, те је Јаковљева породица наставила свој пут (*Прва Мојсијева 34:30-31*).

Као што је речено, сличност у описима се не увиђа одмах, јер се у овим епизодама „Одисеје“ крију и измене сећања на неке друге историјске догађаје описане у Библији, и јер се у епу користи одређена митолошка симболика. На пример, библијски опис **Хананаца који не нападају Јаковљеву породицу услед страха од Бога** одговара Хомеровом опису оних **животиња које не нападају Одисејеву дружину услед „бож-**

јих чини“. За те животиње се у епу ионако каже да су биле **људи**, које је „богиња“ Кирка наводно претворила у животиње, исто као и Одисејеве људе.

Библијски опис Јакова који критикује синове, рекавши им да је због њих „постао мрзак“ Хананцима, можда, одговара Хомеровој причи о Одисејевим људима које Кирка претвара у свиње, зато што јеврејски израз „постати мрзак“, који се користи у том библијском запису, у буквалном преводу значи „смрдети“; могуће је да је дошло до лошега превода и погрешног разумевања при усменој преношењу те библијске приче, па је тај јеврејски израз, под непознатим околностима, поистовећен с животињама које смрде (свињама). Те свиње у епу могу бити и само митолошки симбол смрада, односно, израза „**постати мрзак**“ – као што су и животиње које не нападају Одисејеве људе очито митолошка представа Хананаца описаних у Библији.

„ОДИСЕЈА“ (10. певље)	БИБЛИЈА (1. Мојсијева 31, 34-35)
Долазак Одисеја код Еола	Долазак Јакова код Лавана
Одисејеви људи краду Еолову „божију врећу“ и отварају је	Јаковљева жена, Рахела, краде Лаванове статуе (идоле) богова

Еол љут на Одисеја због злоупотребе његове вреће и због тога што су се вратили	Лаван љут на Јакова због крађе његових идола и због тога што су отишли кришом, без поздрава
Долазак Одисејеве дружине у земљу дивова Лестригона	Долазак Јаковљеве породице у земљу хананских народа
Одисејеви људи извиђају земљу	Дина, кћи Јакова, извиђа земљу
Сусрет Одисејевих људи са неком девојком из те земље, и са њеним родитељима	Сусрет Дине, кћери Јакова, са људима из те земље, који хоће да је ожене (обешчастили је)
Сукоб између Лестригона и Одисејеве дружине	Сукоб између Хананаца и Јаковљеве породице
Настављају пут; „неки бог се смиловао“, помаже им	Настављају пут; Бог се на путу појављује Јакову и помаже му
Долазак Одисејеве дружине код Кирке; животиње их не нападају услед „божијих чини“	Хананци из других градова не нападају Јаковљеву породицу, јер их је обузео страх од Бога
Кирка претвара Одисејеве људе у свиње, осим Одисеја	Јаков постао мрзак („смрди“) Хананцима због својих синова

Туговање Одисејевих људи због тога што су ови постали свиње	Туговање Јаковљеве породице због смрти Рахелине дојиље
Обраћање „бога“ Хермеса Одисеју и испуњење обећања	Обраћање Бога Јакову и потврда обећања које је дато Авраму
Опис жртви богу, наставак пута, и смрт најмлађег	Опис жртви Богу, наставак пута, рођење најмлађег сина Јакова

Поређења наведених и ненаведених Хомерових описа из епизода о „богу“ Еолу, дивовима, и „богињи“ Кирки, из 10. певања епа, са библијским описима Јаковљеве породице.

Неки од описа из „Одисеје“ на први поглед не делују да су слични са библијским описима стварних догађаја из историје јеврејског народа, као на пример, последњи опис из 10. певања „Одисеје“, о смрти Елпенера – најмлађег међу Одисејевим људима, док се у Библији описује не смрт, већ рођење **Јосифа** – Јаковљевог најмлађег сина. Ипак, у Библији се мало пре тога описује управо смрт Рахелине дојиље, па се неслагања између епа „Одисеје и Библије могу објаснити исквареним и измешаним сећањима на различите библијске личности и догађаје, попут ових које наводимо у следећем поглављу. У њима се описује догађај који је **претходио** догађајима описаним у овим епизодама епа.

Кирка/Калипса не да Одисеју да оде:

Лаван не да свом зету Јакову да оде

У истом, 10. певању „Одисеје“, описују се Одисеј и „богиња“ Кирка. Каже се у епу да је **Кирка, видевши да Одисеја помаже бог (Хермес), молила Одисеја да остане дуже у њеној земљи и да буде њен муж (Одисеја 10:274-335)**. Тај опис из „Одисеје“ може се упоредити с библијским описом **Лавана, који је од Јакова затражио да остане дуже у његовој земљи, видевши колико га помаже Бог, а да му заузврат да своју ћерку за жену (Прва Мојсијева 29:13-20)**. Описи су веома слични.

Мања разлика је у томе што се у епу говори о Кирки као „**жени**“ Одисеја, док се у Библији говори о **оцу жене** Јакова, а не о жени. Ипак, ту се спомиње и **жена** Јакова (Рахела), то јест, кћи Лавана коју ће Јаков ожени. Митски лик Кирке, дакле, овде има улогу и жене Јакова, **Рахеле**, а делимично и оца Рахеле – **Лавана** (иако је Кирка женски лик), док Одисеј задржава своју улогу **Јакова** из претходних епизода, у којима је Наусикаја имала улогу Рахеле.

Друга разлика је у **хронологији догађаја**: У епу се овај догађај, који се односи на женидбу Јакова и Рахеле, описује после оних епизода које представљају биб-

лијске догађаје **након** женидбе Јакова с Рахелом, мада су сви ти историјски догађаји ионако повезани и хронолошки блиски. Поред тога, и у претходној епизоди о Еолу, и у епизоди о Одисеју и Наусикаји, исто се крију остаци сећања на долазак Јакова код Лавана и Јаковљеву женидбу са његовом ћерком, Рахелом.

Онда, у епу „Одисеји“ се још каже да је **Одисеј остао код Кирке годину дана**, а у Библији – да је **Јаков остао код Лавана седам година**. Такође, у „Одисеји“ се каже да је **Кирка покушала да превари и Одисеја** као и његове саборце, да га претвори у животињу (свњу), **па да јој вечно служи, али да у томе није успела, јер је Одисеју помогао бог**. Са друге стране, у Библији је записано како је **Лаван покушао да превари Јакова, да му што дуже служи**, као и да узме што више од Јаковљевих стада оваца, **али да у томе није успео, јер је Јакову помогао Бог**. Описи су скоро потпуно исти. Не постоји могућност да је реч о случајном подударану описа.

И мотив задржавања код себе човека коме помаже Бог, ради личне користи, јесте јединствен заједнички мотив ове епизоде „Одисеје“ и библијскога записа о Јакову и Лавану. На крају, и у „Одисеји“, и у Библији се каже да је Одисеј/Јаков после напустио земљу Кирке/Лавана и Рахеле, с том разликом што Одисеј са собом није повео Кирку, док је Јаков повео Рахелу као

своју жену. Разлика потиче отуд што се у митском лику Одисеја налази и сећање на Аврама, који је већ био ожењен (Пенелопом/Саром).

Ова епизода из 10. певања епа „Одисеје“, о Одисеју и Кирки, заправо, потпуно је иста као и једна епизода из ранијег, 5. певања епа, о Одисеји и „богињи“ Калипси. Каже се да се Одисеј нашао у њеној земљи и да је она тражила од њега да остане, и да је ожени – исто као и Кирка. То се на другом месту у епу тако и каже, из уста Одисеја, када је Наусикајином народу препричавао своје доживљаје (*Одисеја* 9:29-32):

Калипса ме је држала у великој пећини својој,
Прелепа богиња та је желела муж да јој будем.
И лукава Кирка ме је држала у палати својој,
Еанка та је исто радо желела муж да јој будем.

У том 5. певању епа се још каже да је **Калипса покушала да превари Одисеја да заувек буде са њим**, понудивши му да заузврат постане бесмртан, **али да у томе није успела, јер је Одисеју помогао бог(иња)** – исто као што се у 10. певању епа каже да је Кирка покушала да превари Одисеја да заувек остане с њим, али да у томе није успела, јер је Одисеју помогао бог, односно, слично као што је и у Библији записано да је **Лаван, отац Рахеле, покушао да превари Јакова да му**

дуго служи и да се обогати на његов рачун, али да му **то није успело, јер је Јакову помогао Бог.**

Не само да су ти описи скоро исти, већ се у 5. певању „Одисеје“ каже да је **Одисеј био приморан да остане код Калипсе седам година**, слично као што се и у 10. певању епа каже да је Одисеј остао код Кирке годину дана, односно, исто као што је и у Библији записано да је **Јаков био приморан да остане седам година код Лавана због Рахеле.**

Испада да се обе епизоде из епа „Одисеје“, и 5. певање о Калипси, и 10. певање о Кирки, односе на исти библијски догађај: боравак Јакова код Лавана и Јаковљеву женидбу са Лавановом ћерком, Рахелом. Међутим, ту **није** реч о пуком понављању описа истог историјског догађаја из Библије, већ се и у Библији такође описују **два** таква догађаја: Први је поменута женидба Јакова са Рахелом, а други је женидба Јакова са Лијом – другом ћерком Лавана, јер је Јаков имао две жене.

У Библији је описано да је Јаков служио Лавану седам година, после чега му је Лаван дао Лију за жену; а затим је Јаков служио Лавану још седам година, после чега му је Лаван дао и Рахелу за жену. Јаков је служио још шест година, оставши код Лавана укупно 20 година. Библијски описи те две женидбе Јакова, с Рахелом и Лијом, и његовог дугог, мучног борава код Лавана, који га је стално варао, савршено одговарају 5-ом и 10

-ом певању „Одисеје“, о дугом, мучном боравку Одисеја код „преварне Калипсе“ и код „лукаве Кирке“. Описи су скоро идентични.

Тако би 5. певање „Одисеје“ могло да одговара библијском опису прве женидбе Јакова – са **Лијом**, а 10. певање „Одисеје“ да одговара библијском опису друге женидбе Јакова – са **Рахелом** (или обрнуто). Зато се у митском лику „богиње“ Калипсе крије измешано сећање на Лавана и његову ћерку Лију, исто као што се и у митском лику „богиње“ Кирке крије измешано сећање на Лавана и његову ћерку Рахелу.

Разлика је у томе што су у „Одисеји“ та два догађаја приказана другачијим хронолошким редоследом него што је у Библији, у две различите епизоде, односно, што се у епизоди о Калипси, у 5. певању епа, налази и сећање на Јаковљевог деду – **Аврама**, као што је показано на почетку.

„ОДИСЕЈА“	БИБЛИЈА
Боравак Одисеја код Калипсе у туђини (5. певање)	Боравак Јакова код Лавана, и женидба Јакова са Лијом
Боравак Одисеја код Кирке у туђини (10. певање)	Боравак Јакова код Лавана, и женидба Јакова са Рахелом (Прва Мојсијева 29-31:1-55)

А да у свим овим епизодама епа „Одисеје“, митски лик Одисеја заиста представља историјску (библијску) личност Јакова, говори и само порекло имена Одисеја, и његов родослов, како се наводи у грчким митовима:

У самом епу се име „Одисеј“ изводи од грчке речи „одисомаи“ (грч. *ὀδύσσομαι*), која значи „**мрзети, бити љут** (на неког)“. Каже се да му је такво име дао његов деда Аутолик, зато што се он на многе људе љутио и с многима свађао (*Одисеја 19:407-409*). Тако би ово име „Одисеј“, по епу „Одисеја“, значило „Онај ко се љути, свађа“ или „Онај на кога се љуте“, односно, „**Љутко**“. А такав надимак, без обзира да ли је то право порекло имена митског Одисеја, одговара библијским описима историјске личности **Јакова**, на кога су се други љутили, и мрзели га због његових „превара“ и лукавстава (исто као Одисеја), и који се и сам на друге љутио, пре свега, на свог таста Лавана, што се у библијском запису о Јакову и Лавану посебно наглашава.

Веома чести епитет за Одисеја у епу јесте „**домишат**“ или „**лукав**“, па је у грчкој митологији и најпознатији по својој лукавости. То се види у „Одисеји“, када већину препрека решава уз помоћ лукавства, а не применом силе, осим у случају просаца своје жене, Пенелопе, кад ионако нема улогу Јакова. И у епу „Илијада“ се каже да је он био тај који је смислио превару са такозваним „тројанским коњем“. А овакав опис митскога

Одисеја одговара историјском (библијском) опису **Јакова**, који је препреке у свом животу решавао лукавствима. Попут Одисеја, Јаков је библијска личност најпознатија по тој својој особини.

Штавише, митски родослов Одисеја потврђује да у његовом лику стоји сећање на историјског Јакова, зато што се као његов деда у грчкој митологији наводи поменути Аутолик, или Сизиф (према другим изворима), а **грчки мит о Аутолику и Сизифу** у себи чува најбоље сећање на библијски опис **Јакова** и Лавана. О томе су писали и најпознатији проучаваоци грчких митова.

На крају, можемо споменути да је сећање на Јакова сачувано и у ликовима из других старогрчких легенди и митова, ван епа „Одисеје“, попут **мита о близанцима Акрисију и Протеју**, који говори о близанцима Јакову и Исаву. То потврђује да су Старим Грцима биле познате све библијске приче о Јакову, па тиме, и да грчки еп „Одисеја“ исто о њему говори.

Сећање на Јакова и његову породицу се сачувало и у **српском народу**, у виду разних старих народних прича, обичаја, и веровања, попут свадбеног обичаја (наводне) „отмице младе“ (*1. Мојсијева 31:1-21*), или попут народнога обичаја (сујеверја) да се новорођенчету везује црвен конач око руке (*1. Мојсијева 38:27-30*). А то потврђује да је део јеврејског народа, у далекој прошлости, населио и српске земље.

Одисеј у Египту и продаја у ропство: Продаја у ропство и Јосиф у Египту

Након описа путовања и доживљаја Јаковљеве породице, у Библији се затим описују доживљаји Јаковљевог најмлађег сина, који се звао **Јосиф**. С друге стране, у грчком епу „Одисеја“, након неколико епизода из 10. певања која описују та путовања и доживљаје Јаковљеве породице, као што је сад показано, следи 11. певање које описује управо доживљаје Јаковљевога сина Јосифа. Такође, и последња певања у епу исто описују историјску (библијску) личност Јосифа.

Сећање на Јосифа је очувано у епу исто толико добро колико и сећање на Јакова, с тим да је „разбацано“ у више различитих певања епа. За нека од њих је теже уочити да се односе на историјску личност Јосифа, услед измешаности са сећањима на друге библијске догађаје и личности, али се зато у највећем делу тих певања веома лако уочава истоветност библијских описа с описима из „Одисеје“. Сада ћемо погледати поређења, идући по исправној, библијској хронологији историјских догађаја, а не по измешаној хронологији из епа:

У Библији је записано да су Јаковљевог сина, Јосифа, хтели да повреде и убију остали Јаковљеви синови, јер су били љубоморни на њега, али су после одл-

учили да га ипак не убију (старији брат се смислио на њега), већ да га продају у робље неким арапским трговцима, који су га одвели у Египат (*Прва Мојсијева 37: 1-36*). Тамо је Јосиф најпре служио неком Египћанину, али је временом почео да служи самом фараону, поставши најважнија личност у Египту после фараона.

Овај библијски опис може се поредити с једним делом 14. певања „Одисеје“, у којем се описује помињани долазак прерушеног Одисеја код његовог слуге Еумеја, пре него што је побио Пенелопине просце. У том певању се описује како Одисеј прича свом слуги Еумеју о себи (Еумеј не зна да је то Одисеј), представљајући се као „познаник Одисеја“ с острва Крит. По тој причи, Одисеја су хтели да убију док је био у Египту, но, на њега се смислио неки египатски фараон, који му је поштедео живот и код кога је он остао да служи. Тамо у Египту је Одисеј временом постао врло познат и богат, док га на крају није преварио неки „Феничанин“ и одвео га у Либију да га прода у робље (*Одисеја 14:191-389*).

Описи су веома слични: И у „Одисеји“ и у Библији се помињу мотиви указивања милости човеку којег су хтели убити; продаје човека у ропство; и боравка и обогаћивања истог човека у Египту. Поред тога, у „Одисеји“ се каже да је Одисеј боравио **седам година у Египту**, док се у Библији помиње прича о „**седам глад-**

них и седам родних година“ у Египту, о којима је сањао египатски фараон. (Тај сан је Јосиф после протумачио фараону.) Дакле, и у једном и у другом случају се спомиње период од **седам година**, с том разликом што је сам Јосиф остао у Египту много дуже.

Такође, и у „Одисеји“ и у Библији се на истом месту употребљавају исти изрази: За Одисеја се каже да је „**за седам година међу Египћанима силно благо сакупио, од дарова које су Египћани доносили**“, док је за Јосифа записано да је током **седам (неродних) година „сакупио сав новац који се нашао у египатској и хананској земљи“**, јер су Египћани куповали жито од њега и фараона; прво са новцем, после у замену за стоку, и на крају, у замену за њихову земљу. (Очито, то је пандан „даровима“ које су Египћани давали Одисеју). Описи су скоро потпуно исти.

И на другом месту се употребљавају скоро исти изрази: У епу „Одисеји“ се по тој измишљеној причи коју је Одисеј причао Еумеју, каже да је **Одисеј преклињао за милост Египћане и египатскога фараона, да му поштеде живот, што је овај учинио, па је Одисеј остао у Египту да га служи**. Са друге стране, и у Библији стоји записано да је **Јосиф преклињао за милост своју браћу, да му поштеде живот, што су они учинили, па га продали у Египат, где је остао да служи**

код египатског фараона (*Прва Мојсијева 42:21*). Описи су опет скоро потпуно исти.

Разлика је у томе што се у епу говори само о Египћанима, а у Библији – о Јосифовој браћи која су му поштедела живот, па онда о Египћанима. Та разлика потиче отуда што се у овом опису из „Одисеје“ очигледно крије измешано сећање на та два догађаја у вези са Јосифом: на његову браћу која су му поштедела живот и онда га продала у Египат, и на египатског фараона код кога је Јосиф служио. Сличност ових описа одриче било какву могућност случајног подударанја.

На крају, по причи из епа, **Одисеј је после отишао из Египта** (и Либије), **те се вратио у своју земљу**, док је у Библији записано да је **Јосифов народ у каснијем добу отишао из Египта и вратио се у своју земљу**. И ти описи су слични, с том разликом што се у епу каже да је из Египта отишао Одисеј, а у Библији – да је Јосифов народ отишао из Египта, а не сам Јосиф, јер је он умро у Египту. Ипак, записано је да је Јосифов народ - Јевреји – напустио Египат поневши његове мошти, тако да је и Јосиф, условно речено, „отишао“ из Египта.

У Библији је још записано да је Јосиф, док је био у Египту, постао врло важна и позната личност на двору египатскога фараона, јер је помогао Египћанима. Каже се и да је једном приликом протумачио неки сан египатском фараону (*Прва Мојсијева 41:1-7*). Тај догађај се

не спомиње у овом 14. певању епа „Одисеје“ – о Јосифу и његовој браћи која су га продала у Египат, али се сличан опис помиње у последњим певањима епа, о повратку Одисеја из туђине.

У 19. певању „Одисеје“ се описује један сан Одисејеве жене, Пенелопе, који је за њу протумачио Одисеј. Ако се упореди тај опис са библијским описом фараоновог сна који је Јосиф протумачио, лако се уочава велика сличност између њих:

Каже се у епу да је Пенелопа наводно сањала 20 гусака које су из воде јеле пшеницу, а да се онда појавио орао који је поклао гуске. Значење тог сна, према епу, било је да гуске представљају Пенелопине просце, а да орао представља Одисеја, који ће се вратити и побити просце, што се после и догодило (*Одисеја 19:535-581*).

Са друге стране, у Библији је записано да је фараон сањао следећа два сна: У првом сну видео је седам мршавих крава поред реке Нил, које су појеле седам великих крава; а у другом сну је видео седам ситних класова пшенице која су „прогутала“ седам великих класова. Према Библији, значење та два сна било је да седам великих крава, односно, седам великих класова, представљају седам родних година које ће доћи у Египту, а седам мршавих крава, или седам ситних класова, представљају седам неродних година које ће уследити после ових родних година (*Прва Мојсијева 41:8-32*).

Описи су веома слични: И у „Одисеји“ и у Библији се у вези са сном спомињу животиње које умиру и животиње које нападају, пшеница, и река; и у оба случаја се каже да сан има значење, и да предсказује шта ће се ускоро догодити. Подударности у тим описима не могу бити производ случајности, нарочито због тога што тај опис Пенелопиног сна у 19. певању епа није изолован од 14. певања епа, у којем се описује Јосиф, већ се у тим последњим певањима епа наставља опис Јосифа, као што је показано у следећем поглављу...

Заплакани Одисеј открива ко је:

Заплакани Јосиф открива ко је

Опис историјске, библијске личности Јосифа у епу „Одисеји“, дакле, хронолошки је подељен у два дела: у једну епизоду из 14. певања, и у више епизода у последњим певањима, с тим да се у овим последњим певањима епа крије и измешано сећање на друге догађаје описане у Библији, попут уништења Содома и Гоморе у доба Аврама (у епу: Одисеј убија просце), као што је раније показано. Отуд потичу извесне разлике између Хомеровог епа и библијских записа.

Опис Јосифовог боравка у Египту у 14. певању епа, и опис фараоновог сна који је Јосиф протумачио, у 19. певању епа, настављају се у последњим певањима епа,

нарочито у последња два, у 23. и 24. певању, о Одисејевом повратку кући и обрачуна с просцима Пенелопе. У тим певањима „Одисеје“ се детаљније описује боравак Јосифа у Египту и тумачење фараоновог сна (осим што се описује и долазак Творца код Аврама и уништење Содомљана, као што је раније показано).

Најпре, у Библији је записано да је египатски фараон позвао Јосифа да дође код њега, и да му протумачи онај сан који је сањао. Записано је (*Прва Мојсијева 41: 14-45*):

1) да се Јосиф онда „обријао и ошишао, пресвук-ао и изашао пред фараона“;

2) да је протумачио његов узнемирујући сан, „објавивши му добро“, односно, уверивши га да ће све испасти добро ако буде урадио онако како му каже;

3) да је предложио шта треба да се уради, на шта је фараон одговорио да уради како он мисли да треба, сматрајући га најмудријим човеком у Египту;

4) да је фараон на крају поставио Јосифа за управника над Египтом, давши му сва своја овлашћења, владарски прстен, царско одело, и накит.

Ако се упореде ова четири библијска описа Јосифа са описима Одисеја из 23. певања епа „Одисеје“, видеће се да нема много разлика између њих, односно, видеће се да та епизода из Хомеровог епа говори о Јосифу и овом историјском догађају описаном у Библији.

О Одисеју који се враћа кући и спрема за обрачун с просцима, у епу је записано (*Одисеја 23:117-165*):

1) да је предложио свом сину Телемаху шта треба да се уради (како да убију просце), на шта је Телемах одговорио да ураде онако како он (Одисеј) мисли да треба, сматрајући га најмудријим од свих;

2) да су се Одисеј и остали онда опрали и пресвукли, а Одисеј их је уверавао да ће све испасти добро ако буду урадили онако како им он каже;

3) да су узнемирујући обрачун с просцима хтели да прикрију музиком и игром, да испадне као да је свадба и венчање Пенелопе, и да је све у реду, односно, да нико не чује да убијају Пенелопине просце;

4) да је „богиња“ Атина (и слушкиња Еуринома) на крају дала Одисеју ново одело и нови изглед, поставивши га за главу куће, покрај Пенелопе.

„ОДИСЕЈА“ 23:117-165	БИБЛИЈА 1. Мојсијева 41:14-45
2. Пресвлачење и спремање Одисеја и других за излазак пред Пенелопине просце.	1. Пресвлачење и спремање Јосифа за излазак пред фараона.
3. Приказивање несреће (убијање просаца) као доброг дела (свадба, музика и игра).	2. Тумачење несреће (сна о глади) као нечег доброг (Јосиф ће решити проблем глади).
1. Одисејев предлог (плана за убијање просаца) прихваћен, јер је Одисеј најмудрији.	3. Јосифов предлог (о решавању проблема глади) прихваћен, јер је Јосиф сматран најмудријим.
4. Одисеј добија ново одело и нов изглед. Постаје глава куће.	4. Јосиф добија ново одело и нов изглед. Постаје управник Египта.

Главна разлика између Хомеровог епа „Одисеје“ и Библије: Библијска хронологија историјских догађаја је „избутана“ у епу, и помешана са сећањем на више различитих догађаја.

Ови описи митског **Одисеја** у епу су веома слични с наведеним библијским описима историјског **Јосифа**. Постоје само мање разлике у хронологији, и разлика у томе што се у „Одисеји“ описује убијање просаца, под окриљем музике и игре, као доброг дела, док се у Биб-

лији описује тумачење лошег фараоновог сна као доброг предказања (превазилажење велике глади).

Мада та два описа само мало наликују, па наизглед не говоре о истом догађају, ипак, те разлике су последица измешаности са сећањем на друге историјске догађаје и личности описане у Библији. Главни доказ да ова епизода „Одисеје“ заиста говори о Јосифу су описи Одисеја одмах после и непосредно пре те епизоде у истом том 23. и у 24. певању, јер се Одисеј ту описује на исти начин као и Јосиф што се описује у Библији.

И у „Одисеји“ и у Библији се одмах у наставку описује како **Одисеј/Јосиф открива свој идентитет члановима породице, јер га до тада нису препознали.** Онда, описује се како у почетку нису сви одмах поверовали, већ тек након што их је Одисеј/Јосиф уверио. И на крају, и у „Одисеји“ и у Библији се посебно описује **сусрет Одисеја/Јосифа с његовим оцем, који исто у почетку није веровао да је он жив.** Ти описи су скоро потпуно исти, и стога доказују да се у овој и у неколико других епизода „Одисеје“ заиста описује **Јосиф** – један од славних предака јеврејског народа.

Свако ко прочита библијски запис о Јосифу и Хомеров опис Одисеја у 23-24. певању епа, лако ће увидети да оба говоре о истим догађајима и личностима. То нису измишљени, већ стварни догађаји и личности који чине део јеврејске (библијске) историје.

Заплакани Одисеј открива ко је:

Заплакани Јосиф открива ко је (2)

Настављајући се на претходни догађај описан у Библији, када је Јосиф протумачио сан фараону, и постао најважнија личност у Египту после фараона, даље је у Библији записано да су Јосифова браћа потом дошла у Египат, јер је завладала велика глад у Египту и у њиховој земљи, која се звала Ханан, а касније, Израел. (То је оно предсказано време „седам година глади“ из фараоновог сна.) Јосиф их је дочекао у Египту као представник фараона, а браћа га нису препознала, зато што је тад био одевен као Египћани, и био је другачијег изгледа (нису га видели од његовог детињства, када је продан у Египат).

Јосиф намерно није хтео да открије идентитет својој браћи, да би проверио да ли су се покајали за то што су га продали у ропство када је био млађи. Али, након што је увидео да су се кајали, он им је открио свој идентитет. Браћа му нису одмах поверовала, али кад их је уверио, сви су се заплакали и загрлили. Тада су позвали и свог оца, Јакова, да и он дође из Ханана у Египат, па је тако цела Јаковљева породица тада дошла у Египат, у време те велике глади. А од Јаковљеве породице ће у Египту касније настати јеврејски народ.

Ако се упореди овај библијски опис из Прве Мојсијевој књиге са целим 23. и 24. певањем епа „Одисеја“, видеће се да нема никаквих разлика. Ево поређења:

У том 23. певању „Одисеја“ је записано да **Пенелопа није хтела да слуша (прерушеног) Одисеја и остале који су је убеђивали да је Одисеј жив и да ће се вратити, већ је туговала за њим, мислећи да је погинуо у туђини (Одисеја 23:1-83)**. Са друге стране, библијски запис каже да **Јаков није хтео да слуша синове који су га убеђивали да је Јосиф жив, и да га зове да дође у Египат, већ је туговао за њим, мислећи да је давно умро (Прва Мојсијева 42:36-38)**. Описи су скоро потпуно исти.

Штавише, и многи детаљи из библијских записа су присутни у „Одисеји“. На пример, као што је у Библији записано да су **Јосифова браћа, у првом тренутку, остала без речи, и ћутке гледала Јосифа**, тако се исто и у „Одисеји“ каже да је **Пенелопа, при сусрету са Одисејем, у првом тренутку, остала без речи, и ћутке гледала Одисеја**. Такође, као што је у Библији записано да су **Јосифова браћа у почетку била сумњичава према њему, и да су га тек после убеђивања препознали и загрлили**, тако се и у „Одисеји“ каже да је **Пенелопа у почетку била сумњичава према Одисеју, и да га је тек после убеђивања препознала и загрлила**. Из ових описа се јасно види да не постоји мог-

ућност случајног подударања, већ се оба односе на исти историјски догађај. Такође, из тих описа се види да митски лик Пенелопе представља час Јосифову браћу, а час њиховог оца – Јакова (иако је женски лик).

Затим, у „Одисеји“ се каже да је **Пенелопа, пре тога, више пута проверавала да ли је он стварно Одисеј. Када јој је Одисеј испричао све оно што су само њих двоје могли да знају, Пенелопа му је поверовала.** Са друге стране, у Библији је записано да је **Јосиф, пре тога, више пута проверавао да ли су се његова браћа кајала за оно што су му учинила, и онда, након тих тестова, када им је открио свој идентитет, испричао им је оно што су само његова браћа и он могли да знају, па су му поверовали.** И ови описи су скоро исти.

Заправо, и овде се појављује још један детаљ из Библије који је присутан и у „Одисеји“: Као што је у Библији записано да је **Јосиф потом рекао својој браћи шта се све дешавало док је он био у Египту, и као што су њему браћа рекла шта се за то време дешавало код куће,** тако је исто и у епу „Одисеји“ записано да је **Одисеј, потом, рекао својој жени шта му се све догодило док је био у туђини, док је њему Пенелопа рекла шта се за то време дешавало код куће.** Скоро да нема никаквих разлика између тих описа.

Чак се и библијски опис Јосифа који заплакан грли своју браћу након што су се помирили, исто налази и у „Одисеји“, само не у овим последњим певањима, већ у споменутом 9. певању епа, о Одисеји и Наусикаји. Реч је о већ помињаном опису **Одисеја који заплакан открива свој идентитет Наусикајином народу**. Иако је тај опис већ поређен с библијским описом **Јакова који заплакан открива свој идентитет Рахелиној породици**, ипак, у тој епизоди „Одисеје“ се уједно крије и сећање на Јаковљевог сина **Јосифа, који заплакан открива идентитет својој породици**.

То се види по опису Одисеја у епу: За њега се каже да када је чуо песму о Тројанском рату, **која је говорила и о њему као „погинулом јунаку“ (сви су мислили да је погинуо), Одисеј више није могао да се суздржава, па се заплакао и свима открио свој идентитет**. Са друге стране, у Библији је записано да је **Јосиф, када је чуо шта његова браћа говоре о његовом оцу и о њему (мислили су да је погинуо), више није могао да се суздржава, па се заплакао, и свима открио свој идентитет**. Описи су потпуно исти.

Другим речима, у споменутој епизоди о Одисеју и Наусикаји из 9. певања епа, крију се измешана сећања на **Јакова** и на Јаковљевог сина **Јосифа**. Разлог што та епизода „Одисеје“ у исто време описује два различита историјска догађаја – сусрет Јакова и Рахелине пород-

ице, и сусрет Јосифа и његове породице – јесте сличност библијских описа та два историјска догађаја, односно, сличност тих самих догађаја.

Такав случај мешања два различита, али слична догађаја, види се и на примеру мешања Аврама и Саре са њиховим сином Исаком и Ребеком, у митским ликовима Одисеја и Пенелопе, услед сличности догађаја у којим су учествовали Аврам и његов син, Исаак, односно, због сличности библијских описа просидбе Саре и Ребеке, као што је раније речено. Исти се случај мешања два различита историјска догађаја и личности, и њиховог стапања у један митски лик, види и на примеру епизоде о Одисеју и диву Полифему, у којем се истовремено описује и сусрет Исака са његовим сином Јаковом, и сусрет Јакова са његовим братом Исавом, пошто су библијски описи та два догађаја веома слични, о чему је исто већ било речи.

То је и разлог што се тај детаљ из библијског описа Јосифа не налази у 23. певању „Одисеје“, у којем је Јосиф највише описиван, већ је „пребачен“ и поистовећен са епизодом из 9. певања епа. Али, без обзира на те мање разлике у хронологији догађаја, описи Јосифа се потом настављају у 23. и 24. певању епа на исти начин као и у Библији.

Тако се на крају епизоде последњег певања епа – о доласку Одисеја кући и откривању његовог идентите-

та – каже да је Одисеј отишао код свог оца Лаерта; тај опис сусрета Одисеја и Лаерта је исти као и библијски опис сусрета Јосифа и Јакова.

Сусрет Одисеја и његовог оца Лаерта: Сусрет Јосифа и његовог оца Јакова

Ако се упореде библијски описи сусрета Јосифа са Јаковом, и Хомеров опис сусрета Одисеја са Лаертом, лако се уочава међусобна сличност. Ево поређења:

У „Одисеји“ се каже да је **Одисеј, након откривања својег идентитета члановима породице, отишао код оца, који га није препознао, мислећи да Одисеј није жив (Одисеја 24:205-412)**. Са друге стране, у Библији је записано да су Јосифова браћа, **након што им је Јосиф открио свој идентитет, јавила оцу, Јакову, да су се видели с Јосифом, али Јаков није одмах поверовао у то, мислећи да Јосиф није жив (Прва Мојсијева 45:25-26)**. Описи су скоро исти.

Даље се у епу „Одисеји“ каже да је **Лаерт поверовао да је Одисеј жив, да је он пред њим, тек кад му је Одисеј рекао нешто што су само њих двојица могла да знају (број стабала у врту)**. У Библији, са друге стране, записано је да је **Јаков поверовао да је Јосиф жив тек кад су му синови рекли све што им је исп-**

ричао Јосиф, а што је само њима било познато. Описи су скоро потпуно исти.

У Хомеровом епу се каже још да су очеви убијених просаца Пенелопе хтели да освете њихову смрт, **па су хтели да убију Одисеја и Лаерта, баш када су се сусрели; међутим, на крају су одустали од тога, услед интервенције бога, па су се помирили.** С друге стране, у Библији је записано да су се Јосифова браћа плашила да **Јосиф не нареди Египћанима да их побију, због тога што су они њега хтели да убију кад је био млађи; међутим, Јосиф им је опростио, рекавши да је то било дело Бога, па су се помирили.** Ти описи су слични.

У „Одисеји“ се помињу и разни други детаљи који имају своје паралеле у Библији, али следећи детаљ дефинитивно доказује да је 24. певање епа „Одисеје“ директно преузето из библијског записа о Јосифу: У епу се каже како су **Лаерту „срце и колена клонула“** када је схватио да је **Одисеј жив, па је пао у несвест, и онда се пробудио,** док је у Библији записано да је **Јакову „срце остало скамењено“** када је чуо да је **Јосиф жив** и да влада Египтом, али није одмах поверовао у то; тек кад су му синови испричали све о Јосифу, **Јакову је „оживео дух“**, како је тамо записано.

Ови описи не само да су исти, већ се употребљавају и скоро исти изрази: Очито је да Хомеров опис „кл-

онућа срца и колена“, несвестице и буђења Лаерта, одговара библијском опису „скамењеног срца“ и „оживљавања духа“ Јакова. Стари Грци су пренесени јеврејски (библијски) израз „оживљавање духа“ превели као дословно „оживљавање“, као буђење из несвести.

„ОДИСЕЈА“ (24. пeвaње)	БИБЛИЈА (1. Мојсијева 50:1-26)
3. Дирљиви сусрет Одисеја са његовим оцем, Лаертом.	1. Дирљиви сусрет Јосифа са његовим оцем, Јаковом.
4. Када је схватио да је Одисеј жив, Лаерту „клону срце и колена“, пада у несвест, па устаје.	2. Јакову се „скаменило срце“; а када је схватио да је Јосиф жив, Јакову је потом „оживео дух“.
5. Очеви убијених просаца хтели да нападну Одисеја и Лаерта, али одустали и помирили се, услед божије интервенције.	3. Јосифова браћа се плашила да Јосиф не нареди да их убију, али Јосиф им опростио и помирио се с њима, услед интервенције Бога.
2. Опис оплакивања за Ахилом (погинуо у Тројанском рату).	4. Опис оплакивања за оцем Јосифа, Јаковом (умро у Египту).
6. Лаерт поносан на свог сина Одисеја и унука Телемаха.	5. Јосиф „видео потомке свог сина Јефрема до трећег колена“.

1. Опис смрти краља Агамемнона и славних јунака из рата.	6. Опис славних предака (Аврама, Исака и Јакова) и смрти Јосифа.
--	--

Главна разлика између Хомеровог епа „Одисеје“ и Библије: Библијска хронологија историјских догађаја је „избутана“ у епу, и помешана са сећањем на више различитих догађаја.

У митском лику Одисеја се у последњим певањима епа, дакле, крије сећање на историјског Јосифа, а у ликовима Пенелопе, Лаерта, и осталих – сећања на Јосифову браћу и њиховог оца, Јакова, односно, Одисејева породица представља целу Јаковљеву породицу.

Сем повремено другачије хронологије догађаја, главна разлика између епа „Одисеје“ и библијског записа, јесте што се у „Одисеји“ описују јунаци из такозваног Тројанског рата (оплакивање за Ахилом, смрт краља Агамемнона), док се у Библији описују славни Јосифови преци (Аврам, Исак и Јаков) и смрт Јосифа.

Ипак, иако ти описи само мало наликују, чињеница је да сви библијски описи Јосифа и његових предака и породице имају своје уочљиве паралеле у епу „Одисеји“, па се те мале разлике могу објаснити као последица измешаности сећања на више различитих историјских догађаја и личности описаних у Библији, и као последица додавања, изостављања и кварења библијског (изворног) извештаја о њима, од стране Старих Грка.

Поред тога, смрт Јакова и оплакивање за њим, оличено у Хомеровом опису оплакивања Ахила (24. певање епа), детаљније се описује у ранијем певању епа. А то потврђује да описи Ахила, Агамемнона, и тројанских јунака, одговарају библијском опису Јакова, Јосифа и њихових славних предака...

Елпенор говори Одисеју да га сахрани: Јаков говори Јосифу где да га сахрани

Према Мојсијевом запису, породица Јакова се преселила у Египат на позив Јаковљевог сина, Јосифа. Тада је Египтом владао фараон Ђозер (17. век пре Христа), чији је главни саветник био Јосиф, познат и по египатском имену *Имотен*. Он је започео градњу чувених египатских пирамида, првобитно, као складишта за храну, због велике глади која је настала у Египту.

Након неког времена, Јаков је умро у Египту. Библијски опис тих последњих Јаковљевих дана такође се налази у „Одисеји“, у 11. певању. У том певању епа се детаљније описују последњи Јаковљеви дани, док се у оним последњим певањима епа, кроз опис митског грчког краља Агамемнона и Ахила, дакле, налази још једно, али искварено и магловито сећање на тај догађај. Пошто је реч о 11. певању епа, то значи да хронологија догађаја није иста као у Библији, али, без обзира на

ту разлику, сличност те епизоде из „Одисеје“ са библијским описом Јакова је очигледна. Ево поређења која је наводио више пута помињани проучавалац „Одисеје“ у свом делу *Коментари о Првој Мојсијевој књизи*:

У „Одисеји“ се каже да је Одисејева дружина, након сусрета са „богињом“ Кирком, отпловила бродом у „подземни свет“ или такозвани „свет мртвих“, по савету Кирке. Када је Одисеј дошао тамо, наводно се сусрео са „душама“ умрлих људи (Стари Грци су веровали да након што људи умру, њихова „душа“ наставља да живи „изван тела“). Одисеј се прво сусрео са „душом“ Елпенора, свог саборца, који је несрећним случајем погинуо у земљи „богиње“ Кирке.

Према епу, **Елпенор је молио Одисеја да се врате по њега, и да га сахране, тражећи да му обећа да ће то урадити** (*Одисеја 11:1-83*). Са друге стране, у Библији је записано да је **Јаков на самрти молио Јосифа да га сахране, тражећи да му се закуне да ће то урадити** (*Прва Мојсијева 47:29-31*). Описи су скоро исти.

И сам разлог што се у „Одисеји“ спомиње наводни долазак Одисеја у „свет мртвих“ и сусрет са „мртвим“ Елпенором, вероватно да потиче од библијскога описа доласка Јосифа код Јакова који је био на самрти. Другим речима, тај Хомеров „свет мртвих“ и сусрет с мртвцем је само митолошка представа смрти (Јакова).

Разлика је у томе што Одисеј, у овој епизоди, губи своју улогу Јакова из претходних епизода, и представља Јаковљевог сина Јосифа, док ту улогу Јакова преузима споредни лик – Елпенор. Разлика није велика ако се узме у обзир да и у другим епизодама постоје такви случајеви, као када улогу библијског Лота у једној епизоди има Одисејев слуга Еумеј, споредни лик, коју је у претходним епизодама имао Одисејев син, Телемах. Такође, остале сличности између ове епизоде епа „Одисеје“ са библијским описом историјских личности Јакова и Јосифа, умањују значај те разлике.

На пример, у епу „Одисеји“ се наглашава да је **Елпенор рекао Одисеју да га сахрани на тачно одређеном месту** („на обали пенастог мора“), док је и у Библији записано да је **Јаков тражио од Јосифа да га сахрани на тачно одређеном месту** (у њиховој домовини – Ханану (Израелу), где су били сахрањени њихови преци, Аврам и Исак). Описи су веома слични.

Затим, у „Одисеји“ се даље каже да је **Елпенор описао Одисеју своју смрт на Киркином острву, о томе шта се догодило када су они отишли, и онда му рекао да ће он (Одисеј) успети да се врати кући, својој домовини**. Са друге стране, у Библији је записано да је **Јаков испричао Јосифу о томе шта му се догађало током живота, споменувши и смрт своје жене, Рахеле, и онда рекао да ће он (Јосиф) и његови пот-**

омци успети да се врате у своју домовину – Израел (Прва Мојсијева 48:1-22). Описи су веома слични, узевши у обзир њихове заједничке мотиве: препричавање догађаја из прошлости, опис смрти (Елпенора/Рахеле), и потврда повратка кући главног јунака (Одисеја/Јосифа и његовог народа).

Овде није крај сличностима између „Одисеје“ и библијских записа. У „Одисеји“ се надаље каже да се након Елпенора наводно појавила „душа“ умрлог пророка **Тиресија који је предсказао Одисеју да ће сигурно успети да се врати својој кући, али да ће доживети неке невоље пре тога, те да ће на крају умрети у миру и старости.** Ови описи из Хомеровог епа могу се поредити са библијским описом **Јакова који је рекао Јосифу да ће се његови потомци сигурно вратити у своју домовину;** с описом **Јакова и Јосифа који су обојица умрли у миру и старости;** као и са описом Божијег обећања датог њиховом деди, Авраму, **да ће њихови потомци (Јевреји) доживети неке невоље пре повратка из Египта у домовину.**

И ови описи су веома слични, с тим да је овде улогу Јакова преузео митски лик Тиресија, уместо Елпенора из претходне епизоде, док је Одисеј задржао улогу Јосифа. Другим речима, сећање на историјску личност Јакова је у овом певању епа „раздељено“ у више различитих митских ликова, што не мења суштину.

Занимљив је и детаљ из ове епизоде епа, кад се каже да је пророк Тиресије наводно предсказао Одисејеву смрт, да ће умрети у миру и старости, док је у Библији записано и за Јакова и за Јосифа да су рекли својим породицама да ће **„ускоро умрети“** (јер су били на самрти), на неки начин „предсказавши“ своју смрт, условно речено, исто у миру и старости. Такође, и Хомеров опис Тиресија као **„мртвог“**, **слепог пророка**, уклапа се у библијски опис Јакова као **слепог пророка и мудраца на самрти** (ослепео је услед старости, попут свог оца, Исака).

Постоје и други детаљи из Библије који имају своје паралеле у епу „Одисеји“, у вези с последњим данима Јакова, као што је приказано у доњој табели:

„ОДИСЕЈА“ (11. певање)	БИБЛИЈА (1. Мојсијева 47:29-50:13)
1. Долазак Одисеја у „подземни свет“ или „свет мртвих“.	1. Долазак Јосифа код свог оца, Јакова, који је на самрти.
2. „Мртви“ Елпенор моли Одисеја да га сахрани на тачно одређеном месту, и да му обећа да ће то урадити.	2. Јаков на самрти моли Јосифа да га сахрани на тачно одређеном месту, и тражи да се закуне да ће то урадити.

<p>3. Елпенор се присећа своје смрти, и подсећа Одисеја да ће успети да се врати кући, као што му је обећао бог.</p>	<p>3. Јаков се присећа прошлости и смрти Рахеле, и подсећа Јосифа на Божије обећање да ће његови потомци успети да се врате домовини.</p>
<p>5. Разговор између Одисеја и његове „умрле“ мајке.</p>	<p>4. Разговор између Јосифа и његовог оца, Јакова, који је на самрти.</p>
<p>6. Сусрет Одисеја с „душама“ погинулих у Тројанском рату и другим славним јунацима, и опис њихових јуначких дела.</p>	<p>5. Јаков (на самрти) се обраћа својим синовима као јунацима, и предсказује им шта ће се догодити са њима и њиховим потомцима.</p>
<p>4. Слепи Тиресије предсказује Одисејев повратак кући и његову смрт у миру и старости.</p>	<p>6. Слепи Јаков предсказује повратак Јосифових потомака домовини, и умире у миру и дубокој старости.</p>

Једина разлика је у томе што се у „Одисеји“ говори после о сусрету Одисеја са „умрлим“ јунацима из Тројанског рата и описују се њихова јуначка дела, док се у Библији описују (будућа) јуначка дела Јаковљевих синова. Мада се на први поглед разликују, те изгледа као да не говоре о истом догађају, ипак, ти описи наликују један на други, и вероватно је да опис митских тројанских јунака у епу представља искварено сећање на библијски опис Јаковљевих потомака.

Додатни показатељ да 11. певање епа говори о Јакову и Јосифу јесте податак да се у претходним епизодима, из 6-10. певања епа, очито описују Јаков и делимично Јосиф, као што је показано у претходним поглављима. Другим речима, чињеница да је у појединим певањима епа „Одисеје“ сачувано одлично сећање на библијске догађаје и личности, може потврдити да се библијски догађаји и личности описују и у оним певањима епа у којим се теже препознаје сећање на њих, а која се најчешће и хронолошки настављају на она прва.

Тако се Јаков и Јосиф, дакле, описују у више различитих певања Хомеровог епа „Одисеје“: у овом **11. певању** епа (опис последњих дана Јакова и Јосифа у Египту); у **14. певању** (опис Јосифове младости и продаје у ропство у Египат); у **19. певању** (опис Јосифа у Египту); и у **23. и 24. певању** (опис сусрета Јосифа са Јаковом и браћом у Египту, и последњи дани Јакова и Јосифа). Такође, сећање на сусрет Јосифа са браћом налази се и у **9. певању**, у којем се описује сличан сусрет њиховог оца, Јакова, са Рахелом, као што је раније објашњено.

Иако је хронологија догађаја мало другачија у „Одисеји“, и иако је сећање на Јосифа и Јакова овако „разбацано“ у неколико епизода епа, ипак, на основу велике сличности са библијским записима, очигледно је да се у епу заиста описују **Јосиф** и **Јаков** – два знаменита

претка јеврејског народа. На пример, веза између 11. и 23-24. певања епа, у којима се описују последњи Јаковљеви и Јосифови дани, види се по томе што се и у 11. и у 23-24. певању на скоро исти начин спомињу приче о „умрлом“ краљу Агамемнону и Ахилу, које се односе на библијски опис Јакова и Јосифа на самрти.

Извесне разлике између Библије и епа „Одисеје“ се могу објаснити измешаним сећањима на различите историјске догађаје и личности описане у Библији, нарочито ако је реч о сличним догађајима, попут навођеног примера сусрета Јакова и Јосифа са породицом. Поред тога, те разлике се могу објаснити и кварењем тих сећања услед усменог преношења прича и њиховога превођења са јеврејског на старогрчки језик.

Коначно, постоје и разни други старогрчки митови и легенде, ван епа „Одисеје“, који чувају сећање на Јосифа. На пример, део сећања на Јосифа се може пронаћи у **легенди о грчком хероју Белерофону**, или у **миту о Хиполиту и Федри**, итд. Већина тих легенди говори о једном догађају из живота Јосифа, када је дошао у Египат и био лажно оптужен да је напаствовао једну Египћанку (*Прва Мојсијева 39:1-23*). Пошто ове грчке легенде говоре управо о мотиву лажне оптужбе главнога јунака за напаствовање жене, очито је да се у њима крије сећање на стварну, историјску (библијску) личност Јосифа.

Иако тај догађај није описан у епу „Одисеји“, сећања на Јосифа у овим другим грчким легендама потврђују да су Стари Грци знали за библијску причу о Јосифу, па тиме, потврђују да и „Одисеја“ о њему говори.

И **српски народ** је сачувао сећање на славног претка јеврејског народа: На пример, сећање на детињство Јосифа је опевано у епској песми о Момиру и цару Душану, под насловом „Наход Момир“. То се лако увиђа поређењем те песме са библијским записом о Јосифовом детињству. А то потврђује да је један део јеврејског народа, неколико векова пре Христа, населио и српске земље, преневши Србима приче из своје славне и дуге историје.

- ТРЕЋИ ДЕО -

Након описа догађаја од 19. до 15. века пре Христа – о уништењу Содома и Гоморе, о доласку Аврамових потомака у Египат, и о другим догађајима из историје јеврејског народа – у грчком епу „Одисеји“ се надаље описује један посебан догађај из јеврејске историје, из 15. века пре Христа: То је **Излазак Јевреја из Египта на челу с Мојсијем, раздвајање Црвеног мора и повратак у Обећану земљу – Израел**. Како је дошло до тог великог догађаја?

Од времена Јосифа (17. век пре Христа), Јаковљева породица је живела на северу Египта. Временом су се умножили, и од те породице Јакова настао је јеврејски народ. Али, није прошло много година када је над Египтом завладао нови цар (фараон), који се уплашио од броја и моћи Јевреја, па стога одлучио да начини робове од њих. Тада су сви Јевреји постали египатски робови – записано је у Библији.

Упркос томе што су били тлачени, под сплетом необичних околности, један Јеврејин успео је да постане службеник на фараоновоме двору, тачније, да постане **египатски принц**. Након неког времена, због злочина

који је починио, Египћани су почели су да га гоне, па је морао да напусти Египат, привремено се населивши у суседну земљу Мидију. Овај Јеврејин био је праунук Левија, сина Јакова, који се населио у Египту. Звао се **Мојсије** (16/15. век пре Христа). Он је тај који је оставио сведочанство о свим овим догађајима, будући њихов директан сведок.

По његовим речима, добивши упутства од Творца, Мојсије се из земље Мидије вратио у Египат после 40 година, и од новог египатског цара затражио да пусти његов народ (Јевреје) на слободу. Пошто је фараон то одбио да учини, Творац је на Египћане послао „**Десет Пошаста**“, које су уништиле Египат. Након тога, како је записано, Мојсије је повео Јевреје из Египта и с њима кренуо у земљу коју им је Творац обећао – Израел. (Зато се она назива и „**Обећана земља**“. То је заправо земља из које су Јаков и његови синови дошли у Египат, и у којој су живели његов отац Исак и деда Аврам.)

Тадашњи египатски фараон на крају је одлучио да ипак не дозволи Јеврејима да напусте Египат, и пошао је са свом својом војском да уништи Јевреје. Кад су их сустигли, Мојсије и његов народ наишли су на Црвено море, тако да нису имали куда да побегну. Записано је да је у том тренутку дошло до **натприродне** појаве: да је Творац тад „разделио“ Црвено море, тако да су Мојсије и Јевреји прешли по сувом на другу обалу. Али,

кад су фараон и египатска војска кренули за њима, море се вратило у корито и потопило Египћане.

Након дугог путовања, Јевреји су на челу с Мојсијем успели да од обале Црвеног мора стигну до Обећане земље, која се звала „Ханан“, али је преименована у „Израел“, јер је друго име Јакова, претка Јевреја, било „Израел“. Тако је записао Мојсије (*Друга Мојсијева књига 1:1–14:31*).

Стари Грци су очували сећање на овај догађај кроз велики број легенди, предања и митова, па тако и кроз Хомеров еп „Одисеја“. Сада ћемо прећи на поређење „Одисеје“ с библијским описима тог великог догађаја, и додатно се уверити да „Одисеја“ препричава библијске записе Мојсија и других древних јеврејских историчара.

Одисеј између вира и морске немани: Пролазак Јевреја кроз Црвено море

Овај историјски догађај се описује у неким од споменутих епизода епа, и у оним још неспоменутих епизодама епа, о Одисејевим доживљајима и пловидби са својом дружином током повратка из туђине, након Тројанског рата. Ако се упореде библијски описи са тим описима из Хомеровог епа, учача се велика међусобна сличност. Ево поређења, идући по исправној, библ-

ијској хронологији догађаја, а не по измешаној хронологији из грчког епа:

У „Одисеји“ се каже да је **Одисеј, након освајања Троје и победе над „Тројанцима“, кренуо из туђине да се врати кући, својој домовини, по речима самог бога**. Као што је речено на почетку, опис тог повратка Одисеја из туђине, и приповедање о Одисејевим авантурама, представља главни ток радње епа „Одисеје“. С друге стране, у Библији је записано како су **Мојсије и његов народ, након победе над Египћанима, пошли из Египта да се врате у своју домовину (Израел), по речима Бога**. То се описује у 2. Мојсијевој књизи.

Ови описи су скоро исти: Повратак Одисеја и његовог народа (Грка) одговара повратку Мојсија и његовог народа (Јевреја); победа Одисеја и Грка над „Тројанцима“ одговара победи Мојсија и Јевреја над Египћанима; и, у оба случаја помиње се заповест Бога.

Штавише, и у првим, уводним стиховима епа „Одисеје“ такође се описује овај догађај. Тачније, уопштено се каже о чему се приповеда у епу (о повратку Одисеја из туђине након „Тројанског рата“); а тај опис се савршено уклапа у библијске описе Изласка Мојсија и јеврејског народа из Египта. У епу „Одисеји“ је записано овако (*Одисеја 1:4-10*):

На повратку из Троје у домовину – а тежак је био

тај пут – настрадао је његов (Одисејев) народ, јер Бог је на њих био љут.

Наш јунак (Одисеј) је покушао да им живот спаси, али, они су били бахати и у злу устасли. Узели су телад богова, и зато им је Бог спречио повратак до њихових домова.

Ако бисмо само заменили реч „Троја“ са речју „Египат“, и реч „Одисеј“ с речју „Мојсије“, добили бисмо опис који је потпуно исти као и библијски опис Изласка Јевреја из Египта. Спомињање такозване „божанске телади“ у епу јединствен је заједнички мотив с библијским записом о идолу (статуи) телета који су Јевреји, при изласку из Египта, једно време штовали као божаство. О томе ће бити речи у засебном поглављу.

Надаље, у 12. певању „Одисеје“ се описује како су **Одисеј и његова дружина, након одласка са острва Кирке, морали да плове између великог вира и неке морске немани (чудовишта), како би дошли кући.** Једанпут су успели да прођу, док су други пут настрадали сви сем Одисеја, који је на крају успео да стигне својој кући. Са друге стране, у Библији је записано да су **Мојсије и његов народ, након одласка из Египта морали да прођу кроз Црвено море, како би дошли кући.** Успели су да прођу кроз море, али се нико

од њих није вратио кући, већ су сви настрадали (вратили су се њихови потомци; *Друга Мојсијева 14:10-31*).

Иако ови описи нису исти, већ само наликују, те на први поглед као да не говоре о истом догађају, ипак, у Библији постоје други описи који се потпуно поклапају с овим описом из „Одисеје“, и тиме доказују да се и у „Одисеји“ говори о том историјском догађају: У Библији, наиме, на више места се Црвено море (и Египћани који су страдали у њему) описују управо као **морска неман** (чудовиште). Ту се притом не мисли стварно на неку животињу или „чудовиште“, већ оно представља само вид песничког изражавања и симбола Црвеног мора и Египћана као непријатеља Јевреја.

Заправо, таква неман, чудовиште, или аждаја, јесте **општи песнички симбол** непријатеља, познат из митологија свих древних народа света (изворно потиче из *Прве Мојсијеве књиге 3:1-16*). И ван „Одисеје“, у разним грчим митовима и легендама, обично неко вишеглаво чудовиште или аждаја представља симбол непријатеља. Тако се и у српском народном предању помињу често разна чудовишта, немани и аждаје, најчешће као симбол за непријатеља, док се понекад то и дословно каже у неком предању. На пример, у народном предању о Косовској боји каже се да је Милош Обилић „убио аждају“, при чему је та митска аждаја само **симбол непријатеља** – у овом случају, султана Мурата.

Дакле, спомињање морске немани у епу „Одисеји“ спада у митолошку симболику, и ту одговара јеврејском (библијском) песничком изразу за Египћане и Црвено море; док спомињање великог вира у мору одговара библијском опису раздвајања Црвеног мора, а тиме, и наводни пролазак Одисеја између њих одговара библијском опису проласка Мојсија и његовог народа (Јевреја) кроз море, које је Бог „раздвојио“.

У ствари, сâмо помињање митске морске немани у „Одисеји“, као очигледне паралеле библијског симбола „морске немани“, јасан је доказ да еп „Одисеја“ говори о историјском догађају Изласка Јевреја из Египта и преласка преко Црвеног мора. Чак је могуће и да сама грчка имена за ту митску морску неман и онај велики вир потичу из јеврејског језика, односно, из језика на којем је написана Библија, иако се у епу „Одисеји“ не користи исто име као у Библији што се користи за Црвено море и Египат (јеврејска реч „Рава“ (јевр. רָבָא), у значењу „горди“):

Могуће је да грчко име „Скила“, како се у епу назива она морска неман, потиче од речи „скул(а)“ (јевр. סְקוּל), у значењу „уништење, нестанак“, или пак од јеврејске речи „шеол“ (јевр. שְׁאוֹל), у значењу „смрт, нестанак“; док грчко име „Харибда“ за велики вир у епу можда потиче од јеврејских речи „хор-обед“ (јевр. חֹרֶבַח), са сличним значењем – „пропаст, бездан, униш-

теће“. Обе те погрчене јеврејске речи, које се у „Одисеји“ помињу у вези с митским Одисејевим путовањем морем, представљале би одличан опис оног што се стварно догодило у Црвеном мору; а то је нестанак и уништење Египћана, који су прогањали Јевреје.

Разлика је у томе што се у „Одисеји“ описује страдање Одисејеве дружине (која треба да одговара Мојсијевом народу), а не њихових непријатеља (који треба да одговарају Египћанима). Такође, у епу се каже да је недуго затим настрадала читава Одисејева дружина, и да је само Одисеј преживео, док је у Библији записано да је прелазак кроз море преживео сав Мојсијев народ.

Ипак, та разлика се може објаснити мешањем и кварињем сећања на овај историјски догађај, односно, до настанка те разлике је дошло управо мешањем Мојсијевог народа (Јевреја) с Египћанима, за које је у Библији записано да су сви страдали – исто као за Одисејеву дружину што је записано у „Одисеји“. А осим тога, та разлика се може још боље објаснити и мешањем сећања на тај догађај са сећањима на друге догађаје описане у Библији, који су уследили одмах након њега.

Тако је одмах у наставку записано да је и Мојсијев народ настрадао, на путу између Египта и Израела. Записано је да су **сви до једног настрадали у пустињи, сем Мојсија** – потпуно исто као што се и у „Одисеји“ каже да је након проласка између вира и немани, **цела**

Одисејева дружина настрадала, сем Одисеја (*Одисеја 12:234-345*). У Библији је записано да је и пре тога, недуго након проласка кроз море, могло доћи до страдања читавог народа сем Мојсија (*Друга Мојсијева 32:9-10*), тако да су описи скоро потпуно исти.

Одисеј између вира и морске немани:

Пролазак Јевреја кроз Црвено море (2)

Додатни показатељ да се ова епизода из епа „Одисеје“ заиста односи на историјски догађај Изласка Јевреја из Египта, описаног у Библији, јесте њена сличност са једном другом старогрчком легендом, у којој се такође крије сећање на тај догађај; то је **Легенда о златном руну**, позната и као мит о Јасону и Аргонаутима.

Та легенда исто говори о Мојсију и Изласку Јевреја из Египта, што се лако увиђа једноставним поређењем описа из те легенде са библијским записом. А у тој легенди, прелазак Мојсијевог народа преко Црвеног мора и пустиње је описан као пролазак Јасоновог народа преко мора између две стене и преко пустиње – како је то записао старогрчки песник Аполоније са Родоса (3. век пре Христа), у свом делу „Аргонаутика“.

Тачније, **пролазак Јевреја по сувом дну мора** (јер се море раздвојило, па су им воде стајале са стране), и онда, **повратак (спајање) вода у своје корито чим су**

прешли на другу обалу (уништивши Египћане), и потом, улазак Јевреја у домовину преко пустиње, очувао се у мало исквареном сећању као пролазак **Јасоновог народа морем између две стене**, које су се наводно покретале (час спајале, час раздвајале), и **повратак Јасоновог народа домовини преко пустиње**, тобоже је прешавши **бродом по сувом**.

Ти описи су веома слични, нарочито када се узму у обзир старије верзије легенде о Јасону и Аргонаутима: У старијим и веродостојнијим верзијама те легенде, од старогрчког песника Пиндара (5. век пре Христа) и историчара Хекатеја (4. век пре Христа), каже се да је Јасонов народ путовао ка домовини **преко Црвеног мора и Египта** – скоро исто као што је и у Библији записано за Мојсијев народ.

„АРГОНАУТИКА“ (12. певање)	БИБЛИЈА (2. Мојсијева 47:29)
Пролазак Јасоновог народа преко Египта и Црвеног мора.	Излазак Мојсијевог народа из Египта и преко Црвеног мора.
Пролазак Јасоновог народа преко мора између две стене које су се покретале (час спајале, а час раздвајале).	Пролазак Мојсијевог народа преко Црвеног мора; воде су се раздвојиле, па су се после „спојиле“ (вратиле се у корито).

Повратак Јасоновог народа преко пустиње (наводно ишли бродом по сувом).	Пролазак Мојсијевог народа по сувом морском дну, и повратак преко пустиње.
---	--

Веза ове легенде о Аргонаутима са епом „Одисеја“ огледа се у опису митских стена које се спајају и раздвајају: оне се помињу и у „Одисеји“. А пошто оне представљају искварено сећање на Излазак Јевреја из Египта и прелазак преко Црвеног мора, као што је сад показано, онда то значи да се и у „Одисеји“ описује исти тај догађај.

Штавише, мотив митских стена се спомиње управо у 12. певању епа, у епизоди о проласку Одисејеве дружине између морске немани и вира, за коју је исто показано да се односи на историјски догађај преласка Јевреја преко Црвеног мора. У тој се епизоди епа „Одисеје“ каже да је Одисеј имао избор, да ли да прође између те две „покретљиве стене“ у мору, или између оне морске немани и вира („Скиле“ и „Харибде“). Очигледно је да се оба ова митолошка мотива односе на исти историјски догађај, односно, да представљају „митски дупликат“ исквареног сећања на њега.

Заправо, у епу „Одисеји“ се каже како је „богиња“ **Кирка рекла Одисеју да постоје та два пута повратка ка домовини, али да је боље избрати онај дру-**

ги (пролазак између Скиле и Харибде), што је Одисеј и учинио. Са друге стране, у Библији је записано да је Бог рекао Мојсију да постоје два пута повратка ка домовини, али да је боље избрати онај преко Црвеног мора, што је Мојсије и учинио. Описи су исти.

И у епу „Одисеји“ и у епу „Аргонаутици“, у легенди о Јасону и Аргонаутима, каже се да је Одисејев/Јасонов народ два пута прошао између Скиле („немани“) и Харибде (вира), односно, између морских стена, и да је до страдања дошло током другог проласка. У Библији, са друге стране, скоро је исто записано да је народ два пута прошао кроз Црвено море, односно, између вода које су стајале са стране, и да је до страдања дошло током другог проласка: Првог пута је прошао Мојсијев народ – Јевреји, а други пут – Египћани, који су их гањали, и који су тада настрадали.

У „Аргонаутици“ се исправно каже да су настрадали непријатељи Јасоновог народа – исто као у Библији што је записано да су настрадали непријатељи Мојсијевог народа; док се у епу „Одисеји“ каже да је настрадао Одисејев народ, а не њихови непријатељи. Та разлика, речено је раније, настала је као последица кварења сећања на Јевреје и Египћане, и мешања са сећањима на страдање Јевреја недуго након тог догађаја.

Мада се у грчкој митологији, догађаји из „Одисеје“ приказују одвојено од догађаја описаних у епу „Арго-

наутика“, као да су се збили након њих, ипак, оба говоре једним делом о истим историјским догађајима. Разлика потиче отуда што се у „Аргонаутици“ описују и историјски (библијски) догађаји који заиста јесу претходили догађајима описаним у „Одисеји“, односно, та разлика је исто настала као последица кварења и мешања сећања на различите историјске догађаје (описане у Библији.) Уобичајена је појава у митологији да више различитих митова и легенди говори о истом стварном догађају.

На крају, у епу „Одисеји“ се каже да је **цео Одисејев народ тада настрадао, зато што је одбио послушност богу**, док је у Библији записано да је **цео Мојсијев народ после настрадао, зато што је одбио послушност Богу**. Описи су потпуно исти. Чак и опис Одисеја, о томе како је и он тада замало погинуо с осталима, делимично одговара библијском опису Мојсија који је умро пре уласка у Обећану земљу. И у „Одисеји“, и у Библији се каже да је разлог томе био љутња бога/Бога на Одисеја/Мојсија...

Народ непослушан богу узима телад: Јевреји начинили златни кип телета

У Библији је записано како се Творац разгневио на Мојсија јер Га није послушао једном приликом, и урадио нешто што није требало; због тога му Творац није дао да уђе у Обећану земљу, већ је умро пред улазом у њу. С друге стране, Творац се разгневио и на цео Мојсијев народ на путу између Египта и „Обећане земље“, јер су одбили да Га слушају, окренувши се лажним боговима Египта и чак тражећи да се врате у Египат одакле их је Бог избавио. Записано је да је Мојсијев народ једном приликом начинио идол (статуу, кип) телета од злата који су штовали као божанство уместо Бога (реч је о египатском „богу“ Апису које је приказивано у виду кипа телета.)

Због тога се Творац разгневио на народ и хтео је да их све уништи, осим Мојсија, али им је опростио – записано је у Библији. Ипак, народ се бунио против Бога и Мојсија током целог путовања од Египта до Обећане земље, па Творац на крају ником није дао да се насели у тој земљи; цео народ, осим Мојсија, изгинуо је у пустињи, док су у Обећану земљу ушли њихови потомци на челу с Мојсијевим наследником – Исусом Навином (*Друга Мојсијева 32:1-35*).

У Хомеровом епу „Одисеји“ се описује овај догађај на скоро потпуно исти начин: У 12. певању се каже да је Одисејева дружина, након проласка између великог вира и морске немани, застала на острво неког бога, на којем се налазило његово „свето стадо“. Бог им је забранио да дирају стадо, али они га нису послушали, јер су били гладни од дуге и мучне пловидбе ка својој домовини. Због кршења те божје заповести, бог их је све казнио (сем Одисеја, који није прекршио заповест), тако што им је брод уништио громовима, па су сви настрадали, не успевши да се врате домовини (*Одисеја 12: 260-338*).

Ако се упореди овај опис митске Одисејеве авантуре из епа „Одисеје“ са библијским описом историјског догађаја страдања Мојсијевог народа, видеће се да нема скоро нимало разлика, односно, видеће се да је реч о опису истог, стварног догађаја из историје јеврејског народа. Ево поређења:

У „Одисеји“ се каже, дакле, да је **сав Одисејев народ настрадао након проласка између вира и немани**, док је у Библији записано да је **сав Мојсијев народ настрадао након проласка кроз Црвено море**. То су два описа истог догађаја страдања Мојсијевог народа, јер митски пролазак Одисејевог народа између вира и немани представља искварено сећање на пролазак

Мојсијевог народа кроз Црвено море, као што је раније речено, тако да се и време дешавања поклапа.

Онда се у „Одисеји“ каже да је **Одисејев народ настрадао због тога што је прекршио изричиту божју заповест да не дирају „свету краву“**, док је у Библији записано да је **Мојсијев народ настрадао зато што је прекршио Божију заповест, почевши од прављења кипа „светог телета“**. Описи су скоро исти, а разлика је у томе што се у „Одисеји“ говори о крави, коју су Одисејеви људи појели због глади, док се у Библији говори о кипу телета који је Мојсијев народ направио.

Међутим, та разлика је само привидна, зато што се и у Библији спомиње **јело** у вези са прављењем тог кипа телета: Тамо је записано да је Мојсијев народ, након што су направили идол телета, **„сео да једе и пије“**. Такође, на другом месту, у наставку текста, каже се да се Мојсијев народ опет побунио против Бога, жудећи за храном, јер су били гладни због дугог и мучног путовања ка својој домовини.

Зато се може рећи да опис Одисејеве дружине у 12. певању епа представља измешано сећање на та **два догађаја** описана у Библији која су повезана и временски блиска. Или другачије речено, Хомеров опис **Одисејеве дружине која страда због своје пожуде за храном и кршења божје забране дирања „свете краве“** одговара библијским описима **Мојсијевог народа који је**

страдао због кршења Божје забране прављења идола („светог телета“) и због пожуде за храном. Описи су скоро исти.

Даље, у епу „Одисеји“ се каже да је **Одисејев народ прекршио ту божју забрану док је Одисеј био одсутан, молећи се богу за успешан повратак домовини; док се у Библији каже да је Мојсијев народ прекршио Божију заповест и направио кип „светог телета“ док је Мојсије био одсутан, молећи се и разговарајући са Богом.** Описи су опет скоро потпуно исти.

И то није све. Постоји још неколико детаља у истој епизоди епа „Одисеје“ који имају своје паралеле у Библији, и који додатно доказују да је та епизода „Одисеје“ директно преузета из Библије.

На пример, у „Одисеји“ се каже да је **Одисеј желео да спаси своју дружину од божије казне, кад су прекршили божију заповест (*Одисеја 1:1-6*), док је у Библији записано да је Мојсије желео да спаси свој народ од Божије казне, када су прекршили Божију заповест (*Друга Мојсијева 32:11-13*).** Описи су скоро исти. Мада се у „Одисеји“ то описује на самом почетку у првом, а не у том 12. певању, ипак, из контекста се јасно види да се ти стихови односе на догађај који је детаљније описан управо у 12. певању.

Чак и Хомеров опис бога који громовима уништава Одисејеву дружину наликује библијским описима Бо-

га Који се пред Мојсијевим народом појављује у облаку и громовима (*Друга Мојсијева 19:1-25*). Исти се такав библијски опис Творца налази и у другом Хомеровом епу – „Илијади“.

Остали детаљи из 12. певања епа „Одисеје“ који су идентични с библијским описима овог историјског догађаја Изласка Јевреја из Египта, преласка преко Црвеног мора, и путовања до „Обећане земље“ – Израела, приказани су у доњој табели:

<p>„ОДИСЕЈА“ (12. певање)</p>	<p>БИБЛИЈА (2. Мојсијева 32:1-35)</p>
<p>Народ одлучује да прекрши Божију заповест. Узимају забрањено „свето стадо“.</p>	<p>Народ одлучује да прекрши Божију заповест. Праве кип „светог телета“.</p>
<p>Народ се гости забрањеном храном, и приноси жртве богу чију су заповест прекршили.</p>	<p>„Народ је сео да једе и пије“, и приноси жртве Богу Чију су заповест прекршили.</p>
<p>Одисеј се враћа и затиче свој народ како се гости и весели, прекршивши Божију заповест.</p>	<p>Мојсије се враћа и затиче свој народ како се гости и весели, прекршивши Божију заповест.</p>

Побуну против бога и Одисеја предводио је Одисејев рођак – Еурилох.	Побуну против Бога и Мојсија преводио је Мојсијев рођени брат – Арон.
Еурилох се заклиње да ће богу изградити храм из захвалности.	Бог заповеда Мојсију да изграде Храм („Шатор од Састанка“).
Бог кажњава сав Одисејев народ, осим Одисеја, јер он није учествовао у светогрђу.	Бог кажњава Мојсијев народ, сем Мојсија, јер он није учествовао у светогрђу. (Касније, сав Мојсијев народ страда у пустињи.)

Паралеле између епа „Одисеје“ и Библије, приказане у табели, представљају јединствене заједничке мотиве, детаље који поричу и најмању могућност да се ради о случајним подударацима описа. Ти детаљи потврђују да се у „Одисеји“ говори о историјском догађају описаном у Библији; а то је Излазак Јевреја из Египта, на челу с Мојсијем. О овим поређењима су писали разни проучаваоци Хомерових епова, иако су они најчешће сматрали супротно – да су библијске књиге написане на основу епа „Одисеје“, а не обрнуто.

Ипак, да је еп „Одисеја“ настао на основу Библије, и да су и Хомер и Стари Грци заиста знали за овај догађај из историје јеврејског народа, који им је и пренео приче о њему, додатно нам говори чињеница да је сећ-

ање на овај догађај остало очувано и кроз бројне друге грчке митове и легенде, ван епа „Одисеје“, као што су: **Легенда о краљу Едипу, Легенда о чудовишту Медузи, Легенда о песнику Орфеју**, итд.

Сећање на самог Мојсија је сачувано и кроз митске ликове разних грчких „богова“ и „богиња“, као што је на пример, грчки „бог“ **Дионис**, који је називан и именом „**Мисије**“ (упоредити са именом „**Мојсије**“). Заправо, Мојсије и Излазак Јевреја из Египта представљају **најопеванији и најбоље запамћени догађај у читавој историји човечанства.**

Сећање на тај велики догађај сачувано је и у предању **српског народа**, исто кроз бројне народне приче и легенде, као што је народна легенда „**Тица Ђевојка**“ (о „раздвајању реке“), коју је записао Вук Караџић, и као што је једна легенда о „Светом Сави“ у којој је сећање на тај догађај „освежено“ доласком хришћанства међу Србе.

Такође, сећање на тај догађај очувало се и кроз разне народне обичаје и веровања, па тако и најпознатији српски народни обичај – **слава** – своје порекло вуче из времена Мојсија (15. век пре Христа) и обичаја жртвоприношења који је успоставио сам Творац. То опет говори да је део изгнаног јеврејског народа неколико векова пре Христа населио и српске земље.

Борба Одисеја са Киконцима:

Борба Јевреја са Амаличанима

Догађаји који су уследили након Изласка Јевреја из Египта и преласка преко Црвеног мора, на челу с Мојсијем, описују се редом и у Хомеровом епу „Одисеји“. Све што је записано у Библији о тим догађајима, спомине се и у „Одисеји“, с тим да је хронологија догађаја мало другачија.

Тако се и Битка у Рафидину између Јевреја и Амаличана, која се описује у Библији, и која је уследила након Изласка из Египта, описује и у епу „Одисеји“, у 9. певању; јер ако се упореди библијски опис те битке са Хомеровим описом битке између Одисејеве дружине и народа Киконци, уочава се велика сличност. Ево поређења које то доказује:

У „Одисеји“ се каже да су **Одисеј и његова дружина, након Тројанског рата и победе над Тројанцима, дошли у земљу Киконаца, и да су са њима заратили.** С друге стране, у Библији је записано да су **Мојсије и његов народ, након победе над Египћанима, дошли у земљу Амаличана, и да су са њима заратили.** Ти описи су веома слични. (Одисејева дружина одговара Мојсијевом народу, а Киконци Амаличанима.)

Надаље се у „Одисеји“ каже да је **Одисејева дружина једно време надвлађивала Киконце, а кад је сунце почело залазити, да су онда Киконци почели да надвлађују Одисејеву дружину** (*Одисеја 9:39-66*). Са друге стране, у Библији је записано да су **једно време Амаличани надвлађивали Мојсијев народ, па да је онда Мојсијев народ почео да надвлађује Амаличане, „све до заласка сунца“** (*Друга Мојсијева 17:8-13*). И ови описи су веома слични. Њихови јединствени заједнички мотиви су помињање заласка сунца у вези са током битке, и опис битке у две фазе: час су једни надвлађивали, а час други.

На крају, и сам опис Одисеја у 9. певању „Одисеје“ је веома сличан с библијским описом Мојсија: **За Одисеја се каже да га његова дружина није слушала кад им је говорио да иду из земље Киконаца, па су због тога могли да настрадају; док је у Библији записано да народ није слушао Мојсија, бунио се против њега, баш пред Битку у Рафидину, па су због тога могли да настрадају** (*Друга Мојсијева 17:1-7*).

У целом том кратком опису митске битке Одисејеве дружине са Киконцима, као и у другим епизодама у епу, наилази се на изразе који се срећу и у библијским записима („побити оштрицом мача“, узимање непријатељског плена, и друго), што потврђује да Хомеров еп

„Одисеја“ представља препис и препричавање библијских записа о догађајима из јеврејске историје.

Главна разлика између ове епизоде 9. певања епа и библијског описа Битке у Рафидину је у томе што се у „Одисеји“ каже да је Одисејева дружина **поражена**, па се повукла из земље Киконаца, и онда даље наставила путовање ка својој домовини, док је у Библији записано да је Мојсијев народ **победио** Амаличане, па је наставио даље путовање ка својој домовини. Међутим, та разлика очито да потиче од мешања са сећањем на једну другу битку коју је водио јеврејски народ током путовања из Египта ка домовини, и у којој јесте био поражен. О тој бици ће бити речи у каснијем поглављу.

Мада Одисеј у овој епизоди 9. певања епа представља Мојсија, ипак, у његовом митском лику се налази и измешано сећање на Мојсијевог наследника – **Исуса Навина**, јер је он предводио Јевреје у бици с Амаличанима. А да је та Битка у Рафидину заиста описана у 9. певању „Одисеје“ говоре још два податка:

Прво, податак да је сећање на израелског војсковођу Исуса Навина сачувано и ван „Одисеје“, у споменутој старогрчкој легенди о хероју **Белерофону**, у чијем се митскоме лику налази и делимично сећање на **Јосифа**, као што је раније било речено. То значи да митски лик овог Белерофона чине измешана сећања на Јосифа и на његовог директног потомка – Исуса Навина.

А други податак који потврђује да се у епу „Одисеји“ описује библијска Битка у Рафидину, и који потврђује уопште библијско порекло епа „Одисеје“ јесте податак да је Битка у Рафидину описана и у другом Хомеровом епу – „Илијади“.

Народ не жели да се врати на Итаку: Јевреји не желе да се врате у Израел

Након описа митске битке са Киконцима, односно, историјске Битке у Рафидину са Амаличанима (15. век пре Христа), у епу „Одисеји“ се у наставку истог 9. певања описује долазак Одисејеве дружине у земљу народа по имену „Лотофаги“. Ако се упореди та епизода у „Одисеји“ с библијским описом једног догађаја који је уследио након Битке у Рафидину, уочава се велика међусобна сличност. Ево поређења:

У епу „Одисеји“ се каже да су **неки Одисејеви људи, када су дошли у земљу Лотофага, затражили да остану тамо, и нису хтели да се врате у своју домовину – Итаку, иако су до тада жудели за њом (Одисеја 9:82-104)**. Са друге стране, у Библији је записано да су **неки Мојсијеви људи, када су дошли у једно место, говорили да не желе да се врате у своју домовину – Израел, иако су до тада жудели за њом, већ су**

хтели да се врате у Египат, одакле их је Мојсије избавио (*Четврта Мојсијева 11:1-35*). Описи су исти.

Такође, у „Одисеји“ се каже да ти **Одисејеви људи нису хтели да се врате у домовину због тога што су у тој земљи Лотофага јели храну** (биљку лотос) која је наводно имала нека „магична својства“, па су „заборавили на своју домовину“. Са друге стране, у Библији је записано да **Мојсијеви људи нису хтели да се врате у своју домовину због тога што су у земљи Египћана имали да једу храну**, док су сад гладовали. Описи су слични.

Разлог што се у „Одисеји“ помињу некаква „магична својства“ хране, због које **Одисејеви људи нису хтели да се врате домовини**, сигурно потиче од исквареног сећања на библијски опис хране коју је Бог на **натприродан начин послао Мојсијевим људима који нису хтели да се врате домовини**, а могуће да има везе и са библијским описом такозване „мане“ – хране коју је исто Бог давао Мојсијевом народу на **натприродан начин**, којом они нису били задовољни, и због које су се и бунили.

Сличност у тим описима је тако велика да нема говора о случајноме подударењу описа. Те сличности јасно потврђују да Хомерова „Одисеја“ представља дословно препричавање Библије, што се види и у описима осталих митских Одисејевих авантура на путу од Тро-

је ка домовини. А једна од тих авантура јесте и сусрет са такозваним сиренама...

Народ жуди за заводљивим сиренама: Јевреји жуде за задовљивим Моавкама

У 12. певању епа „Одисеје“ описује се сусрет Одисејеве дружине и „сирена“. У грчким митовима сирене су описиване као жене наводно с телом птице (или рибе), које су својим умилним гласом и песмом заводиле морнаре, и тако изазивале бродоломе.

Ако се упореди тај опис са библијским описом једног догађаја који је уследио недуго након побуне Мојсијевог народа због хране, уочава се извесна сличност. Ево поређења епизоде о сиренама из 12. певања „Одисеје“ и тог библијског записа:

У „Одисеји“ се каже, дакле, да су сирене биле **жене које су покушале да заведу Одисеја и његове људе, на путу од Троје ка домовини, због чега су могли да настрадају** (*Одисеја 12:153-200*). А са друге стране, у Библији је записано да су неке **жене** (из народа Моавца) **завеле део Мојсијевог народа, на путу од Египта ка домовини, и да су због тога настрадали** (*Четврта Мојсијева 25:1-18*). Ови описи су слични.

У „Одисеји“ се још каже да су сирене биле такве лепоте и да су тако умилан глас имале, да им нико ни-

је могао одолети, па су Одисеј и његови саборци морали да запуше уши, и да конопцем вежу Одисеја за јарбол, како не би настрадали због сирена. Са друге стране, у Библији је записано да део Мојсијевог народа није могао одолети лепоти Моавки на које су наишли, па су због њих после настрадали. Описи наликују.

Такође, у „Одисеји“ се на почетку каже да је **„богиња“ Кирка упозорила Одисејеву дружину да се чувају сирена, и да не дозволе да буду заведени, јер ће настрадати (Одисеја 12:36-54)**. С друге стране, у Библији је исто записано да је **Бог упозорио Мојсијев народ да се чувају Моавки, и да не дозволе да буду заведени, јер ће настрадати (Друга Мојсијева 34:11-16)**. Сличност у овим описима је упечатљива.

Штавише, и цео старогрчки мит о сиренама, и независно од епа „Одисеје“, јеврејског (библијског) је порекла. Сама реч „сирена“ је једино могла потећи од јеврејскога израза „**сир-ен**“, или „шир-хен“, што може да се преведе као „заводљива/очаравајућа песма“. А то се одлично уклапа у описе „сирена“ у грчкој митологији, као бића која су заводиле песмом. Заправо, и тај израз и цео грчки мит о сиренама настао је погрешним разумевањем и преводом једне **библијске** књиге која потиче из 11. века пре Христа, односно, тај мит је директно преузет из ње, што се може видети једноставним поређењем са њом (*Књига проповедникова 12:4-5*).

Једина разлика између епизоде о сиренама у „Одисеји“ и библијскога описа неморалних Моавки, које су поистовећене с митским сиренама, јесте у томе што се у „Одисеји“ каже да се Одисејева дружина спасила сирена и није настрадала, док је у Библији записано да је део Мојсијевог народа настрадао због Моавки. Та разлика може бити само последица кварења сећања на тај историјски догађај, то јест, кварења изворног (библијског) извештаја о њему.

Борба Одисеја са злим дивовима:

Борба Исуса Навина и Хананаца

На путу од Египта до Обећане земље – Ханана (Израела), јеврејски народ је морао да се бори против разних ратнички и непријатељски настројених народа који су их хтели уништити. У Библији су описани ратови Јевреја с тим народима, из којих су Јевреји изашли као победници, на крају населивши ту земљу Ханан, у којој су основали своју државу – Израел.

Сећање на све те ратове очувано је у 10. певању епа „Одисеје“, у већ споменутој епизоди о дивовима „Лестригонима“. Иако је раније речено да та епизода представља сећање на сукоб између Јаковљеве породице и Хананаца (17. век пре Христа), у тој епизоди се налази и сећање на овај други догађај (15. век пре Христа) ко-

је се помешало с овим првим. Да је то заиста тако, показаше нам поређење са библијским записима:

У епу „Одисеји“ се описује, дакле, како је **Одисејева дружина, на путу од Троје ка домовини, дошла у земљу дивова („Лестригона“), против којих су заратили**. Са друге стране, у Библији се каже да је **Мојсијев народ, на путу од Египта ка домовини, дошао у земљу дивова, против којих су заратили**. Ови описи су исти.

У „Одисеји“ се још каже да су **дивови без разлога напали Одисејеву дружину, желећи да их униште**, а у Библији, са друге стране, исто је записано да су „**дивови“**, без разлога, **напали Мојсијев народ, желећи да их униште**. И ови описи су исти.

Ти митски Лестригони се у Хомеровом епу описују **као дивови и као веома окрутан и зао народ**, што се савршено уклапа у библијске описе народа против којих су ратовали Јевреји. Њихове лоше особине, њихов необично висок раст, па чак и само њихово име – „Лестригони“, уклапају се у библијски опис окрутних Хананаца и других, околних незнабожних народа. То име „Лестригони“ у преводу са старогрчког језика значило би управо „**окрутан народ**“.

Коначно, чињеница да се ова и друге претходно наведене епизоде из епа „Одисеје“ све односе на **доживљаје Одисејеве дружине током повратка из уништ-**

ене Троје ка њиховој домовини, а да су притом сличне са библијским описима доживљаја Мојсијевог народа током повратка из уништеног Египта ка њиховој домовини, пориче сваку могућност случајног подударања описа, и потврђује да су и ова епизода из 10. певања, и цео еп „Одисеја“, потекли из Библије.

Постоје две мање разлике између ове епизоде о Лестригонима из „Одисеје“ и библијског записа о рату са древним народима Ханана. Прва разлика је у томе што се у „Одисеји“ каже да су Лестригони **поразили** Одисејев народ, па су се ови морали повући, док се у Библији каже да је Мојсијев народ **победио** Хананце – исто као што се у ранијој епизоди, о рату са Киконцима, каже да су Киконци **поразили** Одисејеву дружину, док у Библији стоји супротно: да је Мојсијев народ **победио** Амаличане.

Та разлика се објашњава тиме што се у Библији, на другом месту, описује једна друга битка између Јевреја и Хананаца, у којој они јесу били **поражени** (4. Мојсијева 14:39-45). Очигледно да је сећање на тај пораз у бици, и сећања на бројне невоље на путу од Египта ка домовини, и на крају, и сећање на страдање целог Мојсијевог народа, довело до настанка прича о поразу Одисејевог народа у митским биткама с Киконцима и Лестригонима, и на крају, до приче о страдању целог Одисејевог народа.

Друга разлика између епизоде о „Лестригонима“ из Хомеровог епа и библијског записа о рату са Хананцима, јесте у **хронологији догађаја**, односно у томе што се овај догађај описује пре епизоде о проласку Одисејеве дружине између Скиле („немани“) и Харибде (вира), док је у Библији обрнут редослед – рат против Хананца је био након преласка Мојсијевог народа преко Црвеног мора.

Међутим, и ова разлика је само привидна, и лако ју је објаснити. Она потиче од мешања са сећањем на један догађај који се јесте збио пре преласка Мојсијевог народа преко Црвеног мора (у епу: проласка Одисејеве дружине између „морске немани“ и вира). А то је споменути догађај сукоба породице Јакова са Хананцима. (Видети поглавље *Невоље на путу дружине Одисеја*.)

Сасвим је очигледно да су та два историјска (библијска) догађаја – сукоб породице Јакова са Хананцима (17. век пре Христа), и ратови Мојсијевог народа с Хананцима (15. век пре Христа) – помешани у епу „Одисеји“ због сличности та два догађаја; јер и у једном и у другом догађају били су исти учесници – на једној страни **јеврејски народ** (породица Јакова у првом случају, а потомци Јакова предвођени Мојсијем у другом), а на другој страни – **ханански народи**, тако да се све одлично уклапа.

Другачија хронологија догађаја је и иначе главна и једина већа разлика између „Одисеје“ и библијских записа. Као што је раније више пута речено, то је последица измешаности сећања на различите али сличне догађаје и личности из далеке прошлости, и кварења сећања услед усменог преношења (и понекад погрешног превода) прича о свим тим догађајима. У доњој табели су приказане епизоде епа „Одисеје“ које описују Одисејеве авантуре на путу ка домовини:

„ОДИСЕЈА“	БИБЛИЈА
5. Пролазак Одисејевог народа између вира и „немани“	1. Прелазак Мојсијевог народа преко Црвеног мора
6. Одисејев народ крши божју заповест и узима стадо	2. Мојсијев народ крши Божју заповест и прави идол телета
1. Одисејев народ ратује против народа Киконци	3. Мојсијев народ ратује против Амаличана
2. Одисејев народ не жели да се врати у домовину („магична храна“ лотус)	4. Мојсијев народ не жели да се врати у домовину (храна коју даје Творац)

<p>4. Сусрет Одисејевог народа са заводљивим сиренама</p>	<p>5. Сусрет Мојсијевог народа са заводљивим Моавкама</p>
<p>3. Сукоб Одисејевог народа са дивовима Лестригонима</p>	<p>6. Сукоби Мојсијевог народа са хананским народима</p>

Главна разлика између Хомеровог епа „Одисеја“ и Библије: Библијска хронологија историјских догађаја је „избутана“ у епу, и помешана са сећањем на више различитих догађаја.

У последње наведеној епизоди, о митскоме сукобу Одисејеве дружине с дивовима, који представља сећање на историјске сукобе Мојсијевог народа са бројним хананским народима, митски лик Одисеја представља, осим Мојсија, и Мојсијевог наследника – Исуса Навина, јер је тај Исус Навин био предводник јеврејског народа у тим борбама. Дакле, сећања на већи број различитих историјских (библијских) личности су се „стопила“ у само један митски лик – у лик Одисеја.

- ЧЕТВРТИ ДЕО -

Постоје још три историјска догађаја из Библије који се описују и у „Одисеји“. Мада се у Хомеровом епу пре свега описују догађаји из историје јеврејског народа у периоду од 19. до 15. века пре Христа, као што је показано до сада, ипак, ова три догађаја су из каснијег доба јеврејске (библијске) историје. Сећања на њих су се такође нашла у епу „Одисеји“, додатно потврђујући да Хомерови епови препричавају Библију.

Пророк Тиресије дозива мртве Одисеју: „Пророчица“ дозива мртве цару Саулу

Споменуто је да се у 11. певању епа „Одисеје“ описује долазак Одисеја у „подземни свет“ или „свет мртвих“, где се Одисеј наводно сусрео са „душама умрлих људи“, попут свог саборца Елпенора, пророка Тиресија, и других. Ти описи су поређени с библијским записом о сусрету Јосифа и његовог оца Јакова, који је био на самрти. Међутим, у истом том певању се крије и сећање на један други догађај, из каснијег доба јеврејске историје: То је сусрет израелскога цара **Саула** (11. век пре Христа) са једном „пророчицом“.

Ако се упореди библијски опис тог историјског догађаја са Хомеровим описом из 11. певања епа, уочава се велика сличност. Ево поређења:

У „Одисеји“ се каже да је **Одисеј** **призвао „душу“ умрлог пророка Тиресија, да би му рекао шта треба да ради**, како да се врати кући. Са друге стране, у Библији је записано да је **Саул, преко неке гатаре, наводно призвао „душу“ умрлог пророка Самуила да би му рекао шта треба да ради**, како да победи непријатеље у бици (*Прва Самуилова књига 28:1-24*). Ти описи су слични, с тим да у Библији није заиста реч о пророку Самуилу, јер је он умро (а није могуће причати с неким ко је умро), али су многи веровали да је могуће причати с „душама“ умрлих људи, па су мислили да се појавио Самуило.

Даље се у „Одисеји“ каже како је **пророк Тиресије препознао Одисеја и прво га питао зашто га је призвао**, док је у Библији записано да је **пророк „Самуило“ препознао цара Саула и прво га питао зашто га је призвао**. Описи су исти.

Затим, у Хомеровом епу се каже да је **Тиресије рекао Одисеју да је бог Посејдон гневан на њега због тога што му је повредио сина, дива Полифема, и да ће због тога stradати**. С друге стране, у Библији је записано да је и **„Самуило“ рекао Саулу да је Бог гневан на њега због тога што Га није послушао у претходној**

бици, и да ће због тога страдати. Описи су скоро исти. Сигурно да више не постоји ни најмања могућност случајног подударења описа.

На крају, у епу „Одисеји“ се каже да је **пророк Тиресије рекао (предсказао) Одисеју кад и како ће умрети**, док је у Библији записано да је **пророк „Самуило“ рекао Саулу када и како ће умрети**. И ови описи су скоро исти, с тим да се у овој епизоди из „Одисеје“, као што је речено у ранијем поглављу, крије и измешано сећање на последње дане Јакова и Јосифа.

Јединствени заједнички мотиви овог дела 11. певања епа „Одисеје“ и библијског записа о цару Саулу су **призивање „душе“ умрлог пророка; речи пророка о гневу бога на главног јунака; и предсказање о његовој смрти**. Ти заједнички мотиви јасно доказују библијско порекло ове епизоде „Одисеје“.

У тој епизоди, митски лик Одисеја очито да одговара историјском цару Саулу, а митски пророк Тиресије – пророку Самуилу и делимично „пророчици“ (гатари) која призива „душу Самуила“. И митски лик „богиње“ Кирке из епа подсећа на библијски опис те жене, јер је та митска Кирка описана као „чаробница“ (вештица, гатара), и јер се за њу каже у епу да је Одисеја послала у „подземни свет“ код Тиресија, и саветовала га шта треба да уради.

Мање разлике које постоје између те епизоде „Одисеје“ и Библије последица су измешаности са сећањем на друге догађаје описане у Библији, а то је догађај сусрета Јосифа са својим оцем Јаковом, који је био на самрти. Разлог што су се та два историјска догађаја – сусрет Јосифа са Јаковом на самрти (17. век пре Христа), и сусрет цара Саула с „мртвим Самуилом“ (11. век пре Христа) – помешала у предању Старих Грка, у „Одисеји“, јесте због сличности та два догађаја (мотиви прорицања и смрти).

Додатни показатељ да 11. певање епа „Одисеје“ описује историјску (библијску) личност израелског цара Саула јесте податак да овај Саул представља једног од главних ликова у другом Хомеровом епу – „Илијади“. У том епу је сачувано много боље сећање на њега.

Сећање на првог израелског цара – Саула – сачувало се и у **српском народу**, у виду предања. На пример, у српским народним предањима о Косовском боју, сачувани су остаци сећања на цара Саула, које се измешало са сећањима на личности из каснијега доба српске историје. То се може видети простим поређењем с Хомеровим епом „Илијадом“ и библијским записом о цару Саулу. А то доказује да су древна израелска племена, неколико векова пре Христа, населила и српске земље, и Србима пренела приче о великим догађајима и славним личностима из своје историје.

Одисејево путовање у Подземни свет: Путовање цара Соломона око света

Ова прича из 11. певања епа „Одисеје“, о некаквом „подземном свету“, или „свету мртвих“, у који је Одисеј дошао и тамо наводно разговарао с „душама“ умрлих људи, дакле, представља искварено сећање на малопре поменута два стварна догађаја из историје јеврејског народа: **1) Сустрет Јосифа са својим оцем, Јаковом, који је био на самрти; и 2) Сустрет израелског цара Саула са „пророком Самуилом“.** Међутим, у истој овој причи налази се и сећање на још један историјски догађај описан у Библији; то је догађај из времена израелског цара **Соломона** (10. век пре Христа), сина претходног цара Давида, који је наследио цара Саула.

Да то заиста јесте тако, не говори само цело 11. певање епа „Одисеје“, већ и сам грчки мит о такозваном „подземном свету“, који се спомиње и ван „Одисеје“ у старогрчким предањима. Ако се погледа како је настао тај мит, видеће се да он говори о једном догађају у вези са израелским царем Соломоном.

Познато је да су и Стари Грци и други древни народи веровали да постоји некакав „подземни свет“, „пакао“, или „свет мртвих“. Сматрали су да се тај свет налази веома дубоко испод земље, „с оне стране“, и да у

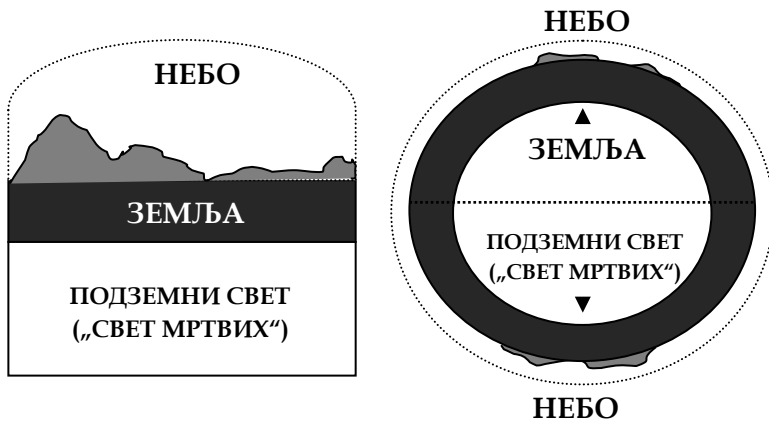
том свету влада вечна тама. Верујући да „душа“ напушта тело након смрти, сматрали су да те „душе“ умрлих људи настављају да „живе“ у том „свету мртвих“.

Овај мит, присутан у предању свих древних народа света, настао је под утицајем паганских (небиблијских или нехришћанских) веровања; међутим, у почетку он није имао значење које су му придале касније генерације; а то је идеја о постојању некаквог „света мртвих“. У почетку, овај мит је имао сасвим другачије значење, које се временом заборавило.

Изворни мит о „свету мртвих“ („подземном свету“, „паклу“, итд.) односио се на **јужну хемисферу планете Земље**. Или једноставније речено: Оно што су древни народи називали „подземни свет“, то у суштини јесте био „подземни свет“, „свет испод земље“, са друге стране планете, јер су људи и у та давна времена знали да је Земља округла. Тек у каснијем добу, кад се знање о томе изгубило, онда се заборавило и првобитно значење мита о „подземном свету“, односно, тад је настао овај „мит“ и помешао се са паганским веровањима.

Да су људи у најдавнијој прошлости знали да је Земља округла, да су путовали по свету и у то доба, и да мит о „подземном свету“ говори о томе, доказује чињеница да су сви древни народи говорили да се до „подземног света“ долази **путовањем преко океана**.

Да је митски „подземни свет“ замишљан испод земље као равне плоче, и да људи у то доба нису знали да је Земља округла, онда је нелогично што су тврдили да се у „подземни свет“ долази преко океана. Таква тврдња једино има смисла ако су знали да је Земља округла, па да се до јужне хемисфере – митског „подземног света“ – може доћи само преко океана.

Лево: Приказ митског „подземног света“, заснован на погрешној претпоставци да су људи у прошлости мислили да је Земља равна плоча. Десно: Приказ митског „подземног света“ као јужне хемисфере, до којег се долази преко океана.

На пример, и у епу „Одисеји“, и у митовима и легендама ван „Одисеје“, каже се да се до „подземног света“ долази **путовањем бродом преко океана**, а што је једино могуће у случају да се под тим „подземним светом“ мисли на „свет са друге стране“, на јужну хемис-

феру планете Земље, који у суштини и јесте испод земље на којој стоје људи на северној хемисфери, попут Старих Грка.

Постоје разлози што су Стари Грци и други народи за „подземни свет“ говорили да је „свет таме“, да тамо наводно иду „душе“ умрлих људи, итд. Тим разлозима се овде нећемо бавити, јер нису део наше теме, већ ћемо се вратити на 11. певање Хомеровог епа „Одисеје“, а у вези са причом о „подземном свету“.

У том 11. певању епа, речено је, описује се путовање Одисеја у „подземни свет“, или „свет мртвих“. Пошто митски „подземни свет“ представља **јужну хемисферу Земље**, то би значило да се у „Одисеји“ описује путовање ка јужној хемисфери, или путовање око света. А пошто цео еп „Одисеја“ говори о библијским догађајима и личностима, као што је показано до сад, онда се поставља питање: Да ли се у Библији описује неко путовање око света?

У Библији заиста постоји један податак који говори о томе: Записано је да су „Феничани“ и Јевреји, у време израелског цара Соломона, путовали бродовима по свету, ради трговине, и враћали се назад у Израел **сваке три године**. С обзиром да за трговину са земљама у Европи, Азији и Африци сигурно није требало три године да се путује бродовима, и уз то, ако узмемо у обзир чињеницу да је Соломон био најбогатији владар у

историји човечанства, једина могућност је да су они у то доба путовали око света. Европским морепловцима, у 16. веку, за које се сматра да су први опловили свет, било је потребно исто три године да то постигну.

Ово значи да се у 11. певању епа „Одисеје“ описује и ово путовање око света, у време израелског цара Соломона (10. век пре Христа), при чему би митски Одисеја представљао историјског Соломона. Такође, то би значило и да прва прекоокеанска путовања нису извели западноевропски морепловци 15/16. века, већ су такви подвизи чињени и у најдавнијој прошлости.

Стари Грци су у време Хомера локализовали предање о путовањима око света, па су за митског Одисеја говорили да је путовао по морима Грчке и околних земаља, а не око света. То је последица заборављања догађаја из далеке прошлости, и губитка знања о изгледу света. Ипак, без обзира на то, и у Хомеровој „Одисеји“ и у другим митовима и легендама Старих Грка и осталих древних народа, могу се уочити обриси сећања на путовања око света у време цара Соломона, па и неvezано за митове о „подземном свету“.

Јеврејски цар Соломон је иначе био један од најпознатијих и најславнијих владара у јеврејској и светској историји, па зато не чуди што је и он постао део легенди и епова. Сем у епу „Одисеји“, сећање на њега је сачувано и у другим грчким митовима и легендама, поп-

пут легенде о краљу Салмону, у којој је чак и његово име сачувано у изворном облику, или још чувеније легенде о краљу Миди, која говори о баснословном Соломоновом богатству (у легенди: све што би краљ Мида дотакао, наводно се претварало у злато).

Еуримах се руга ћелавом Одисеју: Дечаци се ругају ћелавом Јелисију

За крај ћемо споменути још само део 18. певања из епа „Одисеје“, у којем се крије сећање на један догађај из знатно каснијег доба јеврејске историје, описаног у Библији. Реч је о догађају из времена када је живео јеврејски пророк **Јелисије** (9/8. век пре Христа) – наследник чувеног пророка Илије („Свети Илија“ у српском народном предању).

Ако се упореди једна кратка епизода из „Одисеје“ с библијским записом о том Јелисију, уочава се извесна сличност. Она доказује да еп „Одисеја“ препричава тај догађај у вези са Јелисијем описаног у Библији, и тиме потврђује библијско порекло целог Хомеровог епа. Да погледамо поређење:

У „Одисеји“ се каже да када се Одисеј вратио кући, појавио се међу просцима своје жене, Пенелопе, прерушен у просјака. **Док је пролазио поред великог броја просаца, они су га исмевали, па је један од њих –**

Еуримах – исмевао Одисеја због његове ћелавости (Одисеја 18:350-355). Са друге стране, у Библији је записано да је једном приликом **пророк Јелисије пролазио поред групе дечака (тинејџера), која га је исмевала због његове ћелавости (Друга Књига о царевима 2:23-25).** Описи су веома слични.

У „Одисеји“ се још каже да је **Еуримах после настрадао због исмевања Одисеја,** и због свог неморала, док је у Библији записано да је група **тинејџера настрадао због исмевања Јелисија.** И ови описи су слични, а нарочито у погледу тога што се у оба случаја каже да је Бог Тај Који је казнио неморалне људе (у епу: Одисеј у улози Бога; у Библији: животиње које је послао Бог).

Сам опис Одисеја у тој епизоди као „**божијег човека**“, као неког кога је послао бог (*Воља божја учини да овај просјак дође...*) сличан је с библијским описом **Јелисија као Божјег пророка, као неког кога је послао Бог,** иако митски Одисеј у епу истовремено има и улогу Бога Који кажњава неморалне људе (*Можда је он („просјак“ Одисеј) неки бог који са небеса сиђе...*).

Постоје мање разлике, попут **начина погибије** Еуримаха/дечака; међутим, те разлике могу се објаснити мешањем са сећањем на друге догађаје и личности описане у Библији, попут раније споменутог догађаја Бо-

жијег уништења Содома и Гоморе, кад митски Одисеј такође има улогу Бога, Који кажњава неморалне људе.

Сећања на ова два догађаја – страдање Содомљана, који су исмевали Лота, и хтели да га убију, због њиховог неморала (19. век пре Христа), и страдање тинејцера, који су исмевали Јелисија, због њиховог неморала (9. век пре Христа) – очито су се помешала у предању Старих Грка, у „Одисеји“, због сличности та два догађаја. Сличност се огледа у заједничком мотиву Божјег кажњавања неморалних људи (у Библији: Содомљани у првом случају, а група тинејцера у другом; у епу: неморални просци Пенелопе).

На крају, додатни показатељ да се у митскоме лику Одисеја налази и сећање на историјску (библијску) личност јеврејског пророка Јелисија јесте порекло самог имена „Одисеј“, јер је друга верзија тог имена иста као име „**Јелисије**“; гласила је „**Олисеј**“ или „**Улисеј**“.

Могуће је да су у изворном старогрчком миту (или митовима) постојала два лика: **1) „Улисеј“**, који се односио на Јелисија, и **2) „Одисеј“**, који се вероватно првобитно односио на Јакова – претка јеврејског народа. Та два митска лика – Улисеј и Одисеј – после су могла бити спојена у један митски лик.

Са друге стране, пошто је прелазак гласа „Д“ у „Л“ (као у примеру од „Одисеј“ у „Улисеј“) језичка појава која се јавља у појединим случајевима у разним језици-

има, могуће је да је и у почетку био само један митски лик – „Улисеј“, називан и „Одисеј“, који се првобитно односио само на историјску личност Јелисија.

Чак и да оваква етимологија имена „Одисеј/Улисеј“ није тачна, у свакоме случају, сам мотив **страдања неморалног човека који исмева Божјег гласника због његове ћелавости** представља веома редак и јединствен заједнички мотив епизоде о Еуримаху из 18. певања епа „Одисеје“ и библијскога записа о Јелисију, што је и више него јасан показатељ да је та епизода „Одисеје“ једино могла бити преузета из Библије.

Иако се у епу „Одисеји“ пре свега описују догађаји из периода од 19. до 15. века пре Христа, тамо су описани и овај и претходна два догађаја из много каснијег доба јеврејске (библијске) историје, као што је већ речено. То убацивање три догађаја из каснијег доба у еп који описује догађаје из далеке прошлости, не треба да чуди ако се узме у обзир да је исти случај и с Хомеровим епом „Илијадом“: И у том епу се такође описују и догађаји који не чине главни ток радње. Исти је случај и са српским народним предањем, у којем се описују и догађаји из веома далеке прошлости и догађаји из знатно каснијег доба библијске и српске историје.

Хомеров еп „Илијада“ се наставља на еп „Одисеја“, и описује историјске догађаје из периода од 15. до 9/8. века пре Христа, описане у Библији, иако су убачени и

догађаји из много ранијег доба, а који се описују у епу „Одисеји“. Може се рећи да еп „Илијада“ додатно потврђује библијско порекло Хомерових епова...

Извори и литература:

- Хомер, *Одисеја*, прев. М. Ђурић, Матица Српска, Нови Сад, 1985.
- *Библија или Свето Писмо Старог и Новог Завета*, Институт за хебрејски језик (Београд), Метифизика, Београд, 2012.
- Херодот, *Историја*, прев. Милан Арсенић, Матица Српска, Нови Сад, 1988.
- Хесиод, *Теогонија*, прев. Марко Вишић, Октоих, Подгорица, 2000.
- Antoninus Liberalis, *Metamorphoses*, transl. by F. Celoria, Routhledge, London, 1992
- Ovid, *Metamorphoses*, transl. by V. More, Cornhill Publishing Co., London, 1922
- Apollonius Rhodius, *Argonautica*, transl. by R. C. Seaton, Loeb Classical Library Vol. 001, William Heinemann Ltd., London, 1912.
- Р. Гревс, *Грчки митови*, Нолит, Београд, 1995.

- Веселин Чајкановић, *Мит и религија Срба*, Српска књижевна задруга, Београд, 1973.
- Вук С. Караџић, *Српске народне пјесме*, Јанус, Београд, 2000.
- В. Louden, *Homer's Odyssey and Near East*, Cambridge University Press, New York, 2011
- T. L. Brodie, *Genesis as Dialogue: A Literary, Historical and Theological Commentary*, Oxford University Press, New York, 2001
- J. R. Salverda, *Helleno-Yishurin. The Hebrew Origin of Greek Legends*, www.britam.org
- Robert Brown, *Poseidon: A Link Between Semite, Hamite, and Aryan*, Longmans, Green & Co., London, 1872
- Sir G. H. Rose, *Scriptural Researches*, J. Hatchard and Sons, London, 1832
- G. S. Faber, *A Dissertation on the Mysteries of the Cabiri. The Great Gods of Phoenicia, Samothrace, Egypt, Troas, Greece, Italy, and Crete*, Volume I, Oxford University Press, Oxford, 1803
- W. F. Warren, *Paradise Found: A Study of the Pre-historic World*, Houghton, Mifflin and Co., Boston, MA, 1885